

Za dvadeset godina

MEĐUNARODNI
ZNASTVENI SKUP
PRIGODOM 20. OBLJETNICE
KATEDRE ZA HUNGAROLOGIJU
U ZAGREBU

19-20. OŽUJKA 2015.

KNJIGA
SAŽETAKA

Sveučilište u Zagrebu
Filozofski fakultet

Sveučilište u Zagrebu
Filozofski fakultet

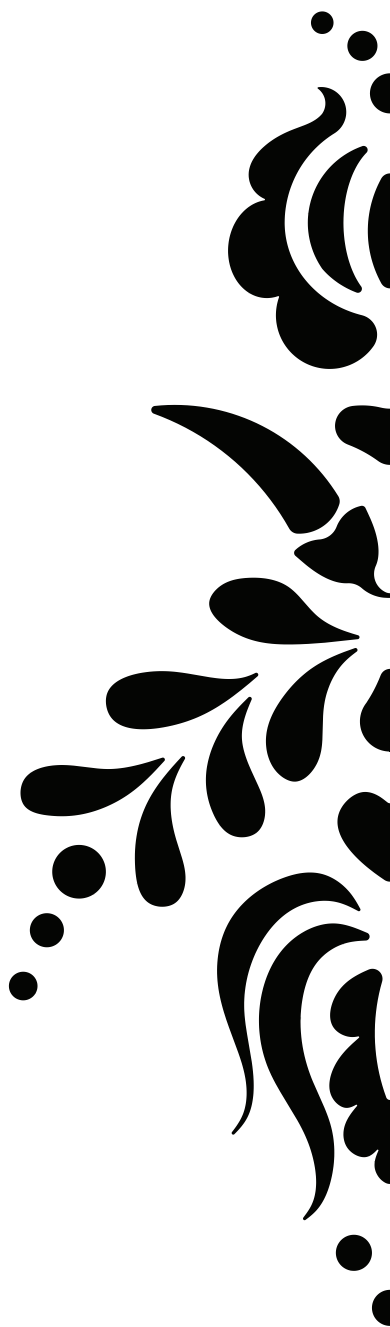
ZÁGRÁBI EGYETEM
BÖLCSESZETTUDOMÁNYI KAR
HUNGAROLÓGIA TANSZÉK

„Húsz év múlva”

NEMZETKÖZI
TUDOMÁNYOS KONFERENCIA
A ZÁGRÁBI HUNGAROLÓGIA TANSZÉK
FENNÁLLÁSÁNAK
20. ÉVFORDULÓJÁRA

Zágráb,
2015. március 19-20.

PROGRAMFÜZET

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
FILOZOFSKI FAKULTET
KATEDRA ZA HUNGAROLOGIJU

„Za dvadeset godina”

MEĐUNARODNI
ZNAKSTVENI SKUP
PRIGODOM 20. OBLJETNICE
KATEDRE ZA HUNGAROLOGIJU
U ZAGREBU

Zagreb,
19-20. ožujka 2015.

PROGRAM SKUPA
I SAŽECI IZLAGANJA

ORGANIZATOR

Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu,
Katedra za hungarologiju

ČLANOVI ORGANIZACIJSKOG ODBORA

Doc. dr. sc. Orsolya Žagar Szentesi,
predstojnica Katedre

Dr. sc. Kristina Katalinić

Dr. sc. Franciska Čurković-Major,
docent u miru

Dr. sc. Bene Sándor

Mann Jolán, prof.

POKROVITELJI

Institut Balassi

Ministarstvo vanjskih poslova i trgovine,
Mađarska

Vijeće mađarske nacionalne manjine
Grada Zagreba

MJESTO SKUPA

Vijećnica i Konferencijska dvorana Knjižnice
Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu,
Zagreb, Ivana Lučića 3

RENDEZŐ INTÉZMÉNY

Zágrábi Egyetem Bölcsészettudományi Kara,
Hungarológia Tanszék

SZERVEZŐBIZOTTSÁG

Orsolya Žagar Szentesi PhD,
tanszékvezető egyetemi docens

Kristina Katalinić PhD

Franciska Čurković-Major PhD,
nyugalmazott egyetemi docens

Bene Sándor PhD

Mann Jolán

TÁMOGATÓK

Balassi Intézet

Külgazdasági és Külügyminisztérium,
Magyarország

Zágráb Város

Magyar Kisebbségi Tanácsa

HELYSZÍN

Zágrábi Egyetem Bölcsészettudományi Kara,
Kari tanácsterem és Könyvtári konferenciaterem,
Zagreb, Ivana Lučića 3.

Program

19. OŽUJKA 2015. | 2015. MÁRCIUS 19.
ČETVRTAK | CSÜTÖRTÖK

09.30–11.00 OTVORENJE | MEGNYITÓ
Vijećnica Fakulteta | Kari tanácsterem

Pozdravni govori | Köszöntők

Svečani govori | Ünnepi beszédek

- 10.00–10.20 Orsolya Žagar Szentesi: „*Za dvadeset godina*”
10.20–10.40 Goller Ágota: *A zágrábi Hungarológia Tanszék „hőstörténete”*
10.40–11.00 Gadányi Károly: *Uspomene i razmišljanja*

11.00–11.30 Pauza za kavu | Kávészünet

12.00–13.30 Plenarna predavanja | Plenáris előadások
Vijećnica Fakulteta | Kari Tanácsterem

- 12.00–12.20 Dinko Šokčević: *Crtime iz povijesti mađarsko-hrvatskih veza*
12.20–12.40 Kiss Gy. Csaba: *Greksa Kázmér pályájának magyarországi szakaszáról*
12.40–13.00 Kontra Miklós: *Az anyanyelv fogalmáról*
13.00–13.20 Irvin Lukežić: *Rijeka u svjetlu svoje poliglotske tradicije*

13.30–15.00 Pauza za ručak | Ebédészünet

RAD U SEKCIJAMA | SZEKCIÓÜLÉSEK

- 15.00–17.00** **SEKCIJA ZA JEZIK | NYELVÉSZETI SZEKCIÓ**
Konferencijska dvorana Knjižnice Filozofskog fakulteta (II. kat)
| Bölcsészettudományi Kar, Könyvtári konferenciaterem (II. em.)
- Moderatori: | Elnökök:** Nádor Orsolya, Andrić Edit
- 15.00–15.20 Hegedűs Rita: *Predikatívum a magyarban*
- 15.20–15.40 Lengyel Zsolt: *Lexikai készlet a mentális lexikonban*
- 15.40–16.00 Andrić Edit: A „szem” vezérszavú frazeológiai egységek a magyarban és szerb megfelelőik
- 16.00–16.20 Koutny Ilona: *Nyelvi világkép az állat- és növényvilágra vonatkozó frazeológiában*
- 16.20–16.40 Sandra Buljanović Simonović: *A magyar nyelv oktatása a szerb fővárosban*
- Rasprava | Vita
-

- 15.00–17.00** **SEKCIJA ZA KNJIŽEVNOST I KULTURNU POVIJEST
| IRODALMI ÉS KULTÚRTÖRTÉNETI SZEKCIÓ**
Vijećnica Fakulteta – Kari tanácsterem
- Moderatori: | Elnökök:** Bene Sándor, Marko Čudić
- 15.00–15.20 Tverdota György: *József Attila „szegényember”-versei*
- 15.20–15.40 Lukács István: *A Zászlók és a Margita élni akar egybeolvasása (Krléža és Ady)*
- 15.40–16.00 Medve Zoltán: *Esencijalno, banalno, cizelirano. Mogući razlozi slabe prisutnosti A. G. Matoša u mađarskom prijevodu*
- 16.00–16.20 Marko Čudić: *O teškoćama prevođenja (na srpski jezik) djela Ubojica M. L. Lászla Mártona*
- 16.20–16.40 Neven Ušumović: *Hrvatski prijevodi i recepcija djela Ádáma Bodora*
- Rasprava | Vita
-

- 19.30 Zajednička večera za sudionike skupa | Közös vacsora a konferencia előadójának (Restoran Vinodol, Teslina 10)

20. OŽUJKA 2015. | 2015. MÁRCIUS 20.
PETAK | PÉNTEK

RAD U SEKCIJAMA | SEKCIÓÜLÉSEK

09.00–13.00 SEKCIJA ZA JEZIK | NYELVÉSZETI SEKCIÓ

Konferencijska dvorana Knjižnice (II. kat)
| Könyvtári konferenciaterem (II. em.)

Moderatori: | Elnökök: Hegedűs Rita, Fancsaly Éva

- 09.00–09.20 Nádor Orsolya: *Egy tantárgy születése (Népek és nyelvek a Kárpát-medencében)*
- 09.20–09.40 Fancsaly Éva: *A finnugrisztika és a magyar nyelvtörténet helye és szerepe a hungarológiában*
- 09.40–10.00 Durst Péter: *A külföldi egyetemi oktatóhelyek mint a magyar mint idegen nyelv kutatásának helyszínei – eredmények és lehetőségek*
- 10.00–10.20 Görbe Tamás: *Magyar Hangtár. A Humboldt Egyetem magyar nyelvi audio-adatbázisának bemutatása*

Rasprava | Vita

- 10.30–11.00 Pauza za kavu | Kávészünet
-

- 11.00–11.20 Oszkó Beatrix: *Tananyagok könyvben, gépen, telefonon*
- 11.20–11.40 Kiss Gabriella: *„Hétfégén kimentünk a barátaimmal, és barátoktunk”. Tipikus hibák vizsgálata a Zágrábban magyarul tanuló egyetemi hallgatók írásbeli megnyilatkozásaiban*

- 11.40–12.00 Jadranka Grbić: *Jezično-govorna situacija i pitanje identiteta kod Hrvata Bunjevaca u Mađarskoj*
- 12.00–12.20 Krešimir Međeral: *Novi leksikografski most preko Drave*
- 12.20–12.40 Kristina Katalinić – Jelena Vuković: *Egy új tankönyvcsalád alkalmazásának kezdeti tapasztalatai a hungarológiai felsőoktatásban*
- Rasprava | Vita
-

**09.00–12.30 SEKCIJA ZA KNJIŽEVNOST I KULTURNU POVIJEST
| IRODALMI ÉS KULTÚRTÖRTÉNETI SZEKCIÓ**
Vijećnica Filozofskog fakulteta | Kari tanácsterem

Moderatori: | Elnökök: Medve Zoltán, Mann Jolán

- 09.00–09.20 András Dorotya: *Werbőczy István Tripartitumának hatása a horvát jogfejlődésre és a modern kori jogi oktatásra*
- 09.20–09.40 Marija Karbić: *Mađari (Hungari, de Hungaria) u gradskim naseljima savsko-dravskog međurječja tijekom srednjega vijeka*
- 09.40–10.00 Boris Dundović: *Upravna zgrada Ravnateljstva pošta i brzajava – mađarski nacionalni stil u arhitekturi zagrebačkoga Donjeg grada*
- 10.00–10.20 Toldi Éva: *Idegenségtapasztalatok Gion Nándor prózájában*
- Rasprava | Vita
-

10.30–11.00 Pauza za kavu | Kávészünet

- 11.00–11.20 Franciska Ćurković-Major: *Thálatta! Thálatta! Trenutak kad se ugleda more – u mađarskim putopisima i književnosti*
- 11.20–11.40 Bene Sándor: *Szirének a könyvtárban („Adriaí tengernek Sirenaia” – koncepció és kompozíció)*
- 11.40–12.00 Mann Jolán: *A hungarológia mint tudományos diszciplína fogalma Miroslav Krleža értelmezésében*
- Rasprava | Vita
-

ZATVARANJE SKUPA | ZÁRSZÓ

Sažeci izlaganja

Az előadások rezüméi

ANDRÁSI DOROTTYA

Pázmány Péter Katolikus Egyetem, Budapest

andrasi.dorotyya@jak.ppke.hu

Utjecaj *Tripartituma Istvána Werbőczyja* na razvoj hrvatskog prava i pravne studije modernoga doba

O hrvatskoj recepciji Werbőczyjevog *Tripartituma* možemo govoriti u različita doba i iz različitih aspekata. Primjerice, za kroatistiku je poznata činjenica da je u stvaranju hrvatskog književnog jezika Werbőczyjevo djelo imao značajnu ulogu, naime pionirski rad koji je kajkavsko narječje podigao u rang književnog jezika („hrvatski kajkavski editio princeps“) upravo je hrvatski prijevod *Tripartituma* mađarskog zemaljskog sudca Istvána Werbőczyja koji je objavljen 1574. pod nazivom *Decretum* iz pera Ivana Pergošića. Djelo tiskano u Nedelišću varaždinski bilježnik Ivan Pergošić – vezan uz krug slavonskih erasmusovaca – priredio je za grofa Jurja Zrinskog s posvetom sinu sigetvarskog junaka. Autor je za pripremu hrvatskog prijevoda koristio mađarski prijevod objavljen 1565. u Debrecinu, no njegov rad je puno više od jednostavnog prijevoda, a ni u izboru teme nije slučajno odabran *Tripartitum* koji rezimira običajno pravo onoga doba. Znakovita je i činjenica da je reprint-izdanje *Decretuma* na hrvatskom jeziku prvi put objavljeno 2003. u Čakovcu – nakon više ranijih nerealiziranih pokušaja – nakon 429 godina, već u neovisnoj Hrvatskoj, povodom četriristote obljetnice smrti Nikole Zrinskog (1549–1603) čime je odana počast stoljetnim vezama između hrvatskog i mađarskog naroda.

Regulacija privatnog prava koja se može naći u *Tripartitumu* Istvána Werbőczyja važan utjecaj nije imala samo na razvoj prava u Ugarskom Kraljevstvu i Erdelju, već i na Hrvate koji su s Ugarskim Kraljevstvom živjeli u uskoj državno-pravnoj vezi sve do uvođenja austrijskog Općeg građanskog zakonika 1853. Iako u samom *Tripartitumu* jedva da nalazimo upute vezane uz Hrvatsku i Slavoniju, ipak zajednička pravna praksa – usprkos pojedinim razlikama – opravdava tu tvrdnju.

Kasniju potvrdu gore spomenute misli i priznanje utjecaja Werbőczyjevog djela na razvoj hrvatskog prava pokazuje zanimanje pravnika za *Tripartitum* koje je na hrvatskoj strani oživjelo u 20. stoljeću, nakon okončanja zajedničke držano-pravne veze. Zahvaljujući tome na zagrebačkom studiju prava regulacija privatnog prava iz *Tripartituma* dugo je vremena činila samostalni seminar u okviru kolegija hrvatsko privatno pravo, a 1929. priređen je i sveučilišni udžbenik (*Privatno pravo Tripartita*, Zagreb, 1929). U njegovu predgovoru autor Mihajlo Lanović ističe da se regulacija privatnog prava na području Banata, Bačke, Baranje i Međimurja, kao ni njezini povijesni izvori ne mogu tumačiti bez temeljitog poznavanja i analize Werbőczyjevog djela.

Werbőczy István *Tripartitum*ának hatása a horvát jogfejlődésre és a modern kori jogi oktatásra

Werbőczy *Tripartitum*ának horvát recepciójáról beszélhetünk többféle korban és többféle értelemben. A kroatisztika számára ismert tény például, hogy a horvát irodalmi köznyelv megteremtésében Werbőczy munkájának jelentős szerep jutott, mert a kaj-horvát nyelvjárást irodalmi rangra emelő úttörő munka („hrvatski kaj-kavski editio princeps”) épp a magyar országbíró, Werbőczy István *Tripartitum*ának 1574-ben *Decretum* címmel Ivan Pergošić tollából megjelent horvát fordítása. A Drávavásárhelyen (Nedelišće) nyomtatott munkát a varasdi jegyző, a szlavóniai erasmisták köréhez kapcsolódó Ivan Pergošić készítette el gróf Zrínyi Györgynek, a szigetvári hős fiának szóló ajánlással. A szerző a horvát fordítás elkészítéséhez az 1565-ben Debrecenben megjelent magyar fordítást használta fel, munkája azonban jóval több, mint egyszerű fordítás, és a szerző témaválasztása sem véletlenül esett a korabeli szokásjogot összefoglaló *Tripartitum*ra. Jelzésértékű az a tény is, hogy a *Decretum* reprint horvát nyelvű kiadása 429 év után először, több korábbi megvalósulatlan terv után a már független Horvátországban, Csáktornyán jelent meg 2003-ban, Zrínyi Miklós (1549–1603) halálának 400-ik évfordulójára – tisztelgésképpen a horvát és magyar nép közötti évszázados kapcsolatok előtt.

Werbőczy *Tripartitum*ában található magánjogi szabályozás nemcsak a Magyar Királyság és Erdély jogfejlődésére volt jelentős hatással, hanem a Magyar Királysággal szoros államjogi kapcsolatban élő horvátok számára is egészen az Osztrák Polgári Törvénykönyv 1853-as bevezetéséig. Noha magában a *Tripartitum*ban alig találunk Horvátországra és Szlavóniára vonatkozó utalásokat, a korabeli közös joggyakorlat mégis – egyes különbözőségeik ellenére is – igazolja ezt az állítást.

A fenti gondolat egyik későbbi igazolását és Werbőczy munkájának a horvát jogfejlődésre gyakorolt elismert hatását mutatja, hogy a közös államjogi kapcsolat lezárulta után a 20. században élenkebbé vált horvát oldalról a *Tripartitum* iránti jogászai érdeklődés. Ennek köszönhető, hogy a zágrábi jogi kar képzési rendszerében sokáig a *Tripartitum* magánjogi szabályozása önálló kollégiumként szerepelt a horvát magánjog tantárgy keretein belül, és a stúdium oktatásához 1929-ben egyetemi tankönyv is készült. (*Privatno pravo Tripartita*, Zagreb, 1929.) Ennek előszavában a szerző, Mihajlo Lanović kiemeli, hogy a Bánát, Bácska, Baranya és a Muraköz vidékén érvényesülő magánjogi szabályozás, és annak történeti gyökerei értelmezhetetlenné Werbőczy munkájának alapos ismerete és analízise nélkül.

ANDRIĆ EDIT

Filozofski fakultet Univerziteta u Novom Sadu

andrice@sbb.rs

Mađarski frazemi s glavnom sastavnicom *oko* i njihovi srpski ekvivalenti

Istraživanje poredbene frazeologije jedno je od najzanimljivijih područja kontrastivne lingvistike. Već se godinama bavim analizom frazema čije su glavne sastavnice dijelovi tijela. Ovom ću se prilikom usredotočiti na frazeme i poslovice s temeljnom sastavnicom *oko*. Razmatrat ću značenje i etimologiju mađarske riječi *szem* i srpske riječi *oko*, a zatim i koliko su u pogledu frazema s organom vida bogata ova dva jezika. Postoje li frazemi jednaki po svojoj leksičkoj strukturi, a koji su ujedno ekvivalentni i po svojoj semantici, a ako ne postoje, čime ih zamjenjujemo kod prevođenja: frazemima drukčije strukture, ali upotrebljive u istim kontekstima, ili pak opisno, eventualno ih ispuštajući.

A szem vezérszavú frazeológiai egységek a magyarban és szerb megfelelőik

A kontrasztív nyelvészet egyik legizgalmasabb területe az összevető frazeológiai vizsgálat. Már évek óta foglalkozom szomatikus frazeológiai elemzésekkel. Ezúttal a *szem* vezérszavú szólásokra, közmondásokra összpontosítok. Megvizsgálom a magyar *szem* és a szerb *oko* szó jelentését és etimológiáját, majd azt is, hogy a két nyelv milyen gazdag a látásszerv alapú frazémák szempontjából. Vannak-e azonos lexikai szerkezetű, s egyben szemantikailag is ekvivalens szólásaink, s ha nincsenek, mit használunk helyettük, amikor fordítunk: más szerkezetű, de azonos kontextusban alkalmazható frazémákat, vagy pedig körülírjuk, esetleg kihagyjuk őket.

BENE SÁNDOR

MTA BTK Irodalomtudományi Intézet
Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu
bene.sandor@btk.mta.hu

Sirene u knjižnici („Adrianskoga mora sirena” – koncepcija i kompozicija)

Pjesničko djelo Nikole Zrinskoga zatvoreni je korpus, od autora ovjerena i tiskana knjiga. U tome se razlikuje od svojih prethodnika: oslanjajući se na rukopisnu ostavštinu, Balassi nikada nije objavio svoja djela, a János Rimay, iako je imao tu namjeru više je puta pokušavajući ostvariti, nikad nije uspio u konačnu formu pretočiti ni vlastite stihove, a ni Balassijevu ostavštinu. Životno djelo oba pisca u određenom su smislu otvoreni korpusi koje su tijekom sljedećih stoljeća njihovi sljedbenici, prepisivači, izdavači, zatim znanstvenici, a na kraju i čitatelji prekrajali, a prekrajaju ih i danas prema svojim interpretacijskim preferencijama. Nasuprot tomu djelo *Sirena* (1651) Nikole Zrinskog donijelo je jedan od najznačajnijih medijalnih preokreta u mađarskoj povijesti književnosti: pokazuje prelazak s rukopisne na tiskanu knjigu, s teksta koji je bilo moguće varirati, nadopisivati, mijenjati mu oblik i opseg na tekst tiskan u svom konačnom obliku.

Posljednjih godina stručna literatura upravo je iz tog razloga posebnu pažnju posvetila kompoziciji djela, kao i ikonografskom programu ukrasne rezbarije s naslovnice (rad Jurja Šubarića). Povezanost rezbarije i koncepcije djela ipak je u mnogo pogleda ostala nejasna i tajnovita. Izlaganje će pokušati demonstrirati kako istraživanje zagrebačkih izvora još i danas, nakon objavljivanja kataloga knjižnice Zrinski može donijeti nove rezultate:

1. na temelju dokumenata iz zagrebačkog Nadbiskupijskog arhiva može se utvrditi povijest prvog braka Nikole Zrinskog što utječe na do sada prihvaćenu kronologiju nastanka pjesama djela.
2. Nove sirene koje su se nenadano pojavile u svescima knjižnice Zrinski (Francis Bacon, Abraham Ortelius, Joannes Blaeu) koncepciju djela smještaju dijelom u vezu s onovremenom stoičkom filozofijom, a dijelom s međunarodnom visokom politikom.

Jedinstveno korištenje hrvatske i mađarske stručne literature, kao i otkrivanje novih, nepoznatih izvora može značajno modificirati ranije interpretacijske paradigme i takvih dobro istraženih, kanonskih autora kao što je Nikola Zrinski, a u krajnjem slučaju i sliku o hrvatsko-mađarskim kulturnim vezama.

Szirének a könyvtárban („Adriai tengernek Sirenaia” – koncepció és kompozíció)

Zrínyi Miklós költői életműve zárt korpusz, a szerző által hitelesített, nyomtatott könyv. Ebben tér el az elődöktől: Balassi sosem jelentette meg munkáit, a kéziratos hagyományozódásra bízta magát, Rimay János pedig, bár megvolt benne a szándék, s több változatot is kiróbált, sosem ért a végére sem saját versei, sem a Balassi-hagyaték végleges formába öntésének. Mindkettejük életműve bizonyos tekintetben nyílt korpusz, amelyet azután a következő évszázadok során a követők, a másolók, az önkényesen válogató kiadók, majd a tudósok, végső soron tehát az olvasók alakítottak, s alakítanak ma is, értelmezői preferenciáik szerint. Ezzel szemben Zrínyi *Syrena*-kötete (1651) a magyar irodalom történetének egyik legjelentősebb mediális fordulatát hozta: kéziratossgból a nyomtatásba, variálható, akár folytatható, alakját és kiterjedését változtató szövegtestből a véglegesen rögzített textusba történő átmenetet mutatja.

Az utóbbi évek szakirodalma éppen ezért kiemelt figyelmet szentelt a kötetkompozíciónak, és a kötetet díszítő címlapmetszet (Juraj Šubarić munkája) ikonográfiai programjának. A metszet és a kötet koncepcióinak összefüggése mégis sok tekintetben tisztázatlan, rejtélyes maradt. Az előadás azt próbálja demonstrálni, hogy a zágrábi forrásanyag kutatása még most is, a Zrínyi-könyvtár katalógusának megjelenése után is hozhat új eredményeket. Ezek a következők:

1. A zágrábi Káptalani és Püspöki Levéltár iratainak alapján tisztázható Zrínyi első házasságának története, ami alapvetően befolyásolja a kötet verseinek keletkezéséről eddig elfogadott kronológiát.
2. A Zrínyi-könyvtár kötetéből (Francis Bacon, Abraham Ortelius, Joannes Blaeu) felbukkant újabb szirének a kötet koncepcióját részint a korabeli sztoikus morálfilozófia, részint a nemzetközi nagypolitika összefüggéseiben helyezik el.

A horvát és a magyar szakirodalom együttes használata, valamint új, ismeretlen források feltárása még olyan sokat tárgyalt, kanonikus szerző, mint Zrínyi Miklós esetében is jelentősen módosíthatja a a korábbi értelmezői paradigmákat, végső soron pedig a horvát–magyar kulturális kapcsolatokról alkotott képünket.

SANDRA BULJANOVIĆ SIMONOVIĆ

Filološki fakultet Univerziteta u Beogradu

sandra.buljanovic@gmail.com

***Én Milica vagyok. Szerb vagyok. Magyarul tanulok.* Nastava mađarskog jezika u prestonici Republike Srbije**

U ovom radu želim da predstavim nastavu mađarskog jezika na Katedri za hungarologiju Filološkog fakulteta Univerziteta u Beogradu. Poput domaćina ovog skupa, Katedre za hungarologiju Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, beogradska hungarologija takođe je osnovana pre nešto više od 20 godina, godine 1994.

Uspostavljanje studija hungarologije u glavnom gradu Republike Srbije gotovo je isključivo zasluga jednog čoveka. Osnivač katedre, prof. dr. Sava Babić, autor mnogih dela iz teorije prevođenja, hungarologije i iznad svega pasionirani prevodilac mađarske književnosti na srpski jezik, govorio je kako takav poduhvat ne samo da je nailazio na otpore, već je i on sâm strepeo ko će biti ti saradnici koji će izvoditi nastavu, ali i gde će svršeni studenti raditi i kako će moći da iskoriste to znanje stečeno na Katedri. Danas svršeni studenti beogradske hungarologije rade u ministarstvima, školama, mađarskoj ambasadi, u samoj Mađarskoj, predstavništvima mađarskih kompanija, kao sudski tumači za mađarski jezik itd.

Ovom prilikom posebno želim da se osvrnem na samu nastavu mađarskog jezika, za koji je uvreženo mišljenje da spada u najteže jezike na svetu, da ga je nemoguće naučiti ako nemate neke porodične veze, i slično. Da je zaista tako, da li bi diplomirani hungarolozi ipak nalazili svoje mesto pod suncem? Ili ipak mnogo zavisi od nas koji predajemo mađarski jezik, kako ćemo ga približiti učenicima?

**Én Milica vagyok. Szerb vagyok. Magyarul tanulok.
A magyar nyelv oktatása a szerb fővárosban**

Előadásomban a magyar nyelv oktatását szeretném bemutatni a Belgrádi Egyetem Filológiai Kara Hungarológiai Tanszékén. Hasonlóan a jelenlegi konferencia szervezőjéhez, a Zágrábi Egyetem BTK Hungarológiai Tanszékéhez, a belgrádi hungarológia is valamivel több mint 20 esztendővel ezelőtt, 1994-ben kezdte meg működését.

A hungarológia egyetemi oktatásának elindítása a Szerb Köztársaság fővárosában szinte teljes egészében egy ember érdeme. Dr. Sava Babić professzor, a tanszék alapítója, számos műfordítás-elméleti és hungarológiai mű szerzője és mindennek előtt a magyar irodalom szenvedélyes szerb műfordítója, mesélte, hogy ez a vállalkozás számos akadályba ütközött, de magát is aggódással töltötték el mind a tanszék oktatóinak személyi kérdései, mind pedig a végzett diákok későbbi elhelyezkedési esélyei. A belgrádi hungarológia végzett diákjai ma minisztériumokban, iskolákban, a magyar nagykövetségen, vagy éppen Magyarországon dolgoznak magyar cégek képviselőiként a magyar nyelv bírósági tolmácsaiként.

Ez alkalommal a magyar nyelv oktatásával szeretnék külön foglalkozni, mely a közkeletű vélemény szerint a világ legnehezebben megtanulható, csak családi környezetben elsajátítható nyelvei közé tartozik. Ha valóban így lenne, akkor vajon a diplomás hungarológusok meg tudnának-e élni tanulmányaik után? Vagy mégis sok minden múlik rajtunk, a magyar nyelv tanárain és azon, hogy hogyan ismertetjük meg e nyelvet tanítványainkkal?

FRANCISKA ĆURKOVIĆ-MAJOR

Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu

curkovicmf@gmail.com

Thálatta! Thálatta!

Trenutak kad se ugleda more – u mađarskim putopisima i književnosti

Istočna obala Jadranskog mora počevši od kraja 18. stoljeća postala je odredište za mađarske putnike koji su krenuli na put s ciljem upoznavanja novih krajeva, odmora pa i rasonode. Ta su putovanja u 19. i 20. stoljeću postala sve učestalija i poprimala karakteristike „obreda zrelosti”. Rezultati tih putovanja su putopisi, dnevni putovanja, potom turistički vodiči, a kasnije, u dvadesetom stoljeću opise tih krajeva nalazimo i u književnim djelima. Posebno istaknuto mjesto u tim tekstovima zauzimaju opisi dojma onog trenutka kada putnik ugleda more, a koji su u mađarskoj književnosti postali toposom. Sam susret s morem može se smatrati nekom vrstom inicijacije. Studija promatra tekstove opisa doživljaja trenutka kad je putnik ugledao more kao i samog morskog krajolika. Opisi imaju širok dijapazon i sežu od neutralnog tona do izričaja jakog intenziteta.

Thalassa! Thalassa! **A tenger megpillantásának élménye a magyar irodalomban**

Az Adriai-tenger keleti partja a magyar utazók számára a 18. század végétől kezdődően vált az új tájak megismerésének, a pihenésnek és a szórakozásnak az úticéljává. Ezek az utazások a 19. és a 20. század első felében mind gyakoribbá, és egyben az „érettség szertartásává” is váltak. Az utazások eredményeként útleírások, úti naplók, majd útikönyvek születtek, később, a huszadik században irodalmi művek leírásai örökítették meg őket. Ezekben a szövegekben különösen fontos helyet foglal el a tenger megpillantásának élménye, amely a magyar irodalom toposzává vált, maga a tengerrel való találkozás pedig egyfajta beavatássá. A tanulmány ennek a megpillantásélménynek és a tájélménynek a leírásait vizsgálja, amelyek a semleges hangnemű közléstől az érzelmek magas intenzitásáig terjednek.

MARKO ČUDIĆ

Filološki fakultet Univerziteta u Beogradu

marko.cudic@gmail.com

O teškoćama prevođenja (na srpski jezik) djela *Ubojica* M. L. Lászla Mártona

U usporedbi s ranijim djelima Lászla Mártona u knjizi *Ubojica M. L.* (2012) može se primijetiti jedna, mogli bismo reći, radikalna prozno-poetička pukotina koja se očituje prvenstveno u pomaku prema (auto)biografskomu. Doživljajni materijal koji se čini realnim i u ovom djelu, međutim, prolazi ozbiljno udaljavanje od referencijalnosti, naime pisac i ovdje koristi već desetljećima uhodane pripovjedačke postupke koje karakterizira opor, ciničan humor, ironija, postmoderni poigravanje s drugim književnim tekstovima.

Jedan važan aspekt koji je prevoditelja motivirao da baš to, a ne neko drugo, poznatije Mártonovo djelo koje raspolaže s ozbiljnijom recepcijskom poviješću te je prevedeno na druge strane jezike, prenese na susjedni jezik, može se tražiti u onim tematskim, geokulturnim i povijesnim paralelama o kojima govore priče iz knjige. Drugo, iz aspekta teme ovoga rada važnije prevoditeljsko-poetičko promišljanje može se tražiti u izazovu koji čine primarno teško prevodiv stil i izričaj Lászla Mártona. Ova situacija gotovo zahtijeva odricanje od formalne vjernosti, traženje kreativnijih rješenja, stavljanje u prvi plan tzv. dinamičke prevoditeljske ekvivalencije nasuprot formalne ekvivalencije i vjernosti tekstu. Unutar te problematike poseban izazov znači mogućnost (ili prisila) prevođenja, prenošenja „simboličnih imena“, prezimena, nadimaka koji u mađarskoj književnosti imaju veliku tradiciju. Ovaj rad pomoću reprezentativnog izbora primjera između ostaloga pokušava odgovoriti i na pitanje gdje se mogu ili trebaju na ovom autorsko-prevoditeljskom terenu povući granice i u kojoj mjeri prevoditelj u tom pitanju ima mogućnost ili slobodu biti dosljedan, smije li postati takoreći „suautor“.

Márton László M. L., a *gyilkos* című műve (szerb nyelvre való) fordításának nehézségeiről

Márton László M. L., a *gyilkos* (2012) című könyvében egy, az eddigi Márton-művekhez képest radikálisnak is nevezhető prózapoétikai törés figyelhető meg, amely elsősorban az (ön)életrajziség felé való elmozdulásban nyilvánul meg. A reálisnak tűnő élményanyag azonban ebben a műben is a referencialitástól való komoly eltávolodáson megy át, hiszen az író itt is él a már évtizedek óta bevett elbeszélői eljárásaival, amelyeket a fanyar, cinikus humor, az irónia, a más irodalmi szövegekkel való posztmodern játszadozás jellemez.

Az egyik fontos szempont, amely a fordítót arra motiválta, hogy éppen ezt, és nem valamely másik, ismertebb, komolyabb befogadástörténettel rendelkező, más nyelvekre is már lefordított Márton-művet szólaltasson meg a szomszéd nyelven, azokban a tematikai, geokulturális és történelmi párhuzamokban keresendő, amelyekről a kötet történetei szólnak. A másik, jelen dolgozat témája szemszögéből nézve fontosabb műfordítói-poétikai megfontolás, amely a fordítót épp e könyv felé sodorta, abban a kihívásban keresendő, amelyet Márton László eleve nehezen fordítható stílusa, nyelvezete képez. Ez a helyzet szinte megköveteli a formális hűség feladását, a kreatívabb megoldások keresését, az ún. dinamikus fordítói ekvivalencia előnybe helyezését a formális ekvivalenciájával, a szövegűséggel szemben. Ezen belül is különös problémát és kihívást jelent a magyar irodalomban is nagy hagyománnyal bíró „beszélő nevek”, vezetéknevek, becenevek lefordításának, átültetésének lehetősége (vagy kényszere). Jelen dolgozat egy reprezentatív példatár segítségével többek között arra a kérdésre is megpróbál válaszolni, hogy ebben a szerzői-fordítói játéktérben hol lehet, vagy hol kell meghúzni a határokat, és milyen mértékben lehet vagy szabad következetesnek lennie e téren a fordítónak, mennyire szabad úgymond „társszerzővé” válnia.

BORIS DUNDOVIĆ

Arhitektonski fakultet Sveučilišta u Zagrebu

boris.dundovic@arhitekt.hr

Upravna zgrada Ravnateljstva pošta i brzjava – mađarski nacionalni stil u arhitekturi zagrebačkoga Donjeg grada

Zagrebački Donji grad svoju je urbanističku osnovu dobio 1889. godine, u vrijeme vladavine bana Khuena-Héderváryja. Tada se uređuje Jurišičeva kao nova gradska ulica što se preko glavnoga trga nastavlja na Ilicu, a s ulogom nove poslovne osi koja omogućava širenje Donjega grada u smjeru istoka. Stoga je ubrzo na njenom središnjem dijelu predviđen i smještaj nove upravne zgrade Ravnateljstva pošta i brzjava. Natječajem raspisanim 1901. godine odabrano je rješenje koje se istaknulo svojom inovativnošću, modernošću i izrazitom funkcionalnošću – projekt mađarskih arhitekata Gyule Sándyja i Ernőa Foerka. Otvorena 1904. godine, nova je zgrada postala dugo očekivano i prijeko potrebno žarište pismovne i brzjavne komunikacije.

Po prvi put koristeći i hrvatska i mađarska arhivska vrela, rad prikazuje projekt i zgradu Ravnateljstva pošta i brzjava kao jedini izgrađeni primjerak mađarskog nacionalnog stila u arhitekturi Zagreba. Za razliku od poznatog stila Ödöna Lechnera na prijelazu stoljeća, Sándy i Foerk ovim projektom inauguriraju ponešto suptilniji vlastiti izraz koji specifične elemente i motive narodnog obrta transilvanijskih Mađara prevodi u jezik arhitekture; oni ih spretno interpretiraju i ugrađuju u doživljaj ulice i grada.

Tijekom 20. stoljeća o arhitekturi zgrade Glavne pošte u Zagrebu se ne piše, no ona je, i nakon svih kasnijih intervencija, uspjela zadržati svoju monumentalnost te biti jedinstvenim primjerkom mađarskoga stila u graditeljskom naslijeđu Donjega grada.

Posta- és Távírdaigazgatóság székháza – magyar nemzeti stílus a zágrábi Alsóváros építészetében

A zágrábi Alsóváros az 1889-es év folyamán, gróf Khuen-Héderváry Károly bánsága idején nyerte el urbanisztikai alapjait. Az Ilica folytatásaként ekkor épült ki a város főterébe torkolló újonnan kialakított Jurišić utca, amely az Alsóváros keleti irányú terjeszkedését elősegítendő az új gazdasági tengely szerepét kapta. Ennek köszönhetően az utca központi részére tervezik a Posta- és Távírdaigazgatóság új székházát. Az 1901-ben kiírt pályázatot Sándy Gyula és Foerk Ernő magyar építészek, az újszerűség, modernség és hangsúlyozott funkcionalitás tekintetében kiemelkedő terve nyerte meg. Az új épület, mely 1904-ben nyitotta meg kapuit, a levél- és távirati kommunikáció régóta várt és felettebb szükséges központjává vált.

A téma kutatásához horvát és magyar levéltári forrásokat egyaránt első alkalommal felhasználó előadás a Posta- és Távírdaigazgatóság székházát és annak terveit a magyar nemzeti stílus egyetlen megvalósult zágrábi építészeti példajaként mutatja be. A századforduló Lechner Ödön neve által fémjelzett ismert stílusával ellentétben, Sándy és Foerk ezzel a munkájukkal saját, az erdélyi magyar iparművészet elemeit és motívumait az építészet nyelvére lefordító árnyaltabb kifejezőmódjukat avatták fel, melynek értelmezésével és alkalmazásával sikerrel járultak hozzá az utca és a város által keltett hatáshoz.

A 20. században a zágrábi Főposta épületéről építészeti szempontból nem született tudományos munka, az azonban valamennyi későbbi rajta esett változtatás ellenére megőrizte monumentalitását, s a magyar stílus egyedüli példajaként tartják számon az Alsóváros építészeti öröksége történetében.

DURST PÉTER

Szegedi Tudományegyetem

durst.peter@gmail.com

Inozemni sveučilišni centri kao mjesta proučavanje mađarskog kao stranog jezika – rezultati i mogućnosti

U proučavanju mađarskog kao stranog jezika značajnu ulogu igraju mjesta na kojima se organizirano poučava mađarski kao strani jezik, prije svega odsjeci na kojima je pokrenut studij hungarologije, ali u određenoj mjeri i lektorati koji nude tek tečaj jezika. U središtu ovog izlaganja stoje ona područja proučavanja koja su u posljednje vrijeme dobila veći značaj.

Posljednjih desetljeća kao rezultati nastavnog i istraživačkog rada provedenih u inozemnim hungarološkim centrima prvenstveno su bili zastupljeni kontrastivni jezikoslovni radovi i analiza pogrešaka. Osim njih pažnju zaslužuje nekoliko novijih područja s već ohrabrujućim rezultatima. Vezano uz proučavanje učenja/usvajanja jezika (SLA – Second Language Acquisition) u ovim se obrazovnim centrima otvara mogućnost za longitudinalna istraživanja, sistematično uspoređivanje polaznika različitih materinskih jezika, a s time i za proučavanje uloge materinskog jezika u učenju/usvajanju stranog jezika, kao i za proučavanje uloge srodnih jezika (Durst-Janurik 2011, Suni 2013). Formiranje i istraživanje korpusa polaznika nastave jezika (Durst-Vincze-Szabó-Zsibrita 2014) relativno je novo područje koje obećava. Izlaganje se bavi dosadašnjim rezultatima kao i daljnjim mogućnostima ovakvih istraživanja, naglašavajući u njima ulogu inozemnih obrazovnih institucija.

A külföldi egyetemi oktatóhelyek mint a magyar mint idegen nyelv kutatásának helyszínei – eredmények és lehetőségek

A magyart idegen nyelvként tanító oktatóhelyek, így legfőképpen a hungarológia szakokat indító tanszékek, de bizonyos mértékben a csupán nyelvi képzést kínáló lektorátusok is, jelentős szerepet töltenek be a MID kutatásában. Az előadás középpontjában azok a kutatási területek állnak, amelyek az utóbbi években kaptak nagyobb hangsúlyt.

A külföldi oktatóhelyeken végzett oktató- és kutatómunka eredményeként főként kontrasztív nyelvészeti tanulmányok és hibaelemzések láttak napvilágot az utóbbi évtizedekben. Ezeken kívül néhány újabb terület is figyelmet érdemel, ráadásul már biztató eredmények is születtek. A nyelvtanulás/nyelvelsajátítás (SLA – Second Language Acquisition) kutatásához kapcsolódóan ezeken az oktatóhelyeken mód nyílik longitudinális vizsgálatokra, a különböző anyanyelvű nyelvtanulók szisztematikus összehasonlítására és ezzel az anyanyelvnek a nyelv tanulásában/elsajátításában játszott szerepének vizsgálatára, továbbá a rokon nyelvek szerepének vizsgálatára is (Durst-Janurik 2011, Suni 2013). Viszonylag új és mindenképpen nagyon ígéretes terület a nyelvtanulói korpuszok építése és vizsgálata (Durst-Vincze-Szabó-Zsibrita 2014). Az előadás kitér az ezzel kapcsolatos eddigi eredményekre és a további lehetőségekre is, kiemelve a külföldi oktatóhelyek szerepét.

FANCSALY ÉVA

Pécsi Tudományegyetem

fancsaly.eva@pte.hu

Mjesto i uloga ugrofinistike i povijesti mađarskog jezika u hungarologiji

U Mađarskoj nakon političkih promjena i u krugovima mađarske dijaspore sve je jači tabor onih koji pod znak pitanja stavljaju ugrofinsko podrijetlo mađarskog jezika. Na internetu se gotovo svaki tjedan pojavljuju novi senzacionalni tekstovi o porijeklu mađarskog jezika, o pronađenim popisima riječi, rječnicima, nalazima runskog pisma. U tim gledištima, koji su i za stručnjake više puta nesigurni i neznanstveni, vrlo se teško snaći. Zbog toga smatram jako važnim da na mjestima koja poučavaju mađarski jezik dio nastave iz jezikoslovlja bude i proučavanje podrijetla mađarskog jezika i mađarskog runskog pisma. U prvom dijelu predavanja kratko ću predstaviti kako se sve ovo gore spomenuto može kratko sažeti – za strane studente koji uče mađarski jezik, oslobođeno predrasuda i emocionalnih poticaja. U drugom dijelu predavanja kratko ću sažeti kakvim značajkama raspolaže mađarski kao ugrofinski jezik, te koje su to značajke našeg jezika koje nisu ugrofinskog podrijetla. Zatim ću pokazati kako bi se poznavanje jezične povijesti moglo iskoristiti za lakše usvajanje jezika. U ovom dijelu predavanja neću nastojati na sveobuhvatnosti, tek ću u sustavu suvremenog mađarskog jezika izdvojiti nekoliko „nepravilnosti“, „izuzetaka“ da bih pokazala kako poznavanje njihove povijesnojezične pozadine može svladavanje opisne gramatike studentima učiniti lakšim i zanimljivijim.

A finnugrisztika és a magyar nyelvtörténet helye és szerepe a hungarológiában

A rendszerváltozás utáni Magyarországon és a külföldi magyarság körében egyre erősödik a magyar nyelv finnugor eredetét megkérdőjelezők tábora. Az interneten szinte hetente jelennek meg új szenzációs írások a magyar nyelv eredetéről, megtalált szöszedetekről, szótárakról, rovásírási leletekről. Ezekben a szakemberek számára is sokszor ingoványos, tudománytalan nézetekben nagyon nehéz eligazodni. Ezért rendkívül fontosnak tartom, hogy a magyar nyelvet tanító kutatóhelyeken a nyelvészeti képzés része legyen a magyar nyelv eredetének és a magyar rovásírás eredetének tanítása. Előadásom első részében röviden bemutatom, hogy hogyan lehet mindezt – az előítéletektől, érzelmi indíttatástól mentes magyar nyelvet tanuló külföldieknek – röviden összefoglalni. Előadásom második részében röviden összefoglalom, hogy a magyar mint finnugor nyelv milyen sajátosságokkal rendelkezik, s melyek azok a nyelvi sajátosságok nyelvünkben, melyek nem finnugor eredetűek. Ezután bemutatom, hogy hogyan lehet(ne) a nyelvszajátítás megkönynyítésére a nyelvtörténeti ismereteket felhasználni. Előadásom ebben a részében nem törekszem teljességre, csupán kiemelem néhány, a mai magyar nyelv rendszerének bizonyos „szabálytalanságát”, „kivételét”, melyek nyelvtörténeti háttérrel ismeretével a leíró nyelvészeti anyag befogadása is könnyebbé, érdekesebbé válna a diákok számára.

Mađarska zvučna zbirka. Predstavljanje zvučne baze podataka mađarskog jezika na Sveučilištu Humboldt

Cilj je ovog izlaganja predstaviti otvorenu elektroničku bazu podataka zvučnog materijala na mađarskom jeziku izrađenu na Odsjeku za Mađarsku književnost i kulturu Sveučilišta Humboldt u Berlinu, a koja će po svoj prilici biti dostupna od ožujka 2015. godine.

Ponuda materijala za učenje mađarskog kao stranog jezika, koja je posljednjih godina na našu radost sve veća, još uvijek ne nudi u dovoljnoj količini i izboru takav zvučni materijal koji bi uzimao u obzir i aspekt onoga koji jezik uči, a s kojim bi se učinkovito razvijale kompetencije razumijevanja slušanog teksta. Naravno, najnovije udžbenike prate i zvučni materijali (vidi: zvučni materijal uz udžbenike MagyarOk koji se može naći internetu), no njihov ustroj prema našem mišljenju izrađen je na temelju redoslijeda građe u udžbeniku i ne sadržava ni u cijelosti, a ni djelomično autentične i spontane jezične iskaze.

Naša baza podataka sadrži prvenstveno takve razgovore, intervjue, u manjoj mjeri monološke zvučne zapise koji nisu zvučne inačice unaprijed napisanih tekstova, već snimke autentičnih situacija. Tijekom njihove pripreme nastojali smo da budu upotrebljivi na razini učenja A2, odnosno B1, nastojali smo uskladiti kako govornu tempo, tako i leksik, odnosno korištene gramatičke strukture. Snimke u prosjeku traju 5 minuta, a sadržajno se naslanjaju u prvom redu na teme obrađene od početne do srednje razine učenja vezane uz pojedinca, tj. njegovu okolinu (obitelj, stanovanje, zanimanje, studij, slobodno vrijeme, zabava). U pripremi su i materijali zanimljivi i iz aspekta poznavanja kulture, međutim kulturni prostor Mađarske prisutan je u svim govornim situacijama jer proizlazi iz individualnih osobina intervjuiranih lica.

Magyar Hangtár. A Humboldt Egyetem magyar nyelvi audio-adatbázisának bemutatása

Az előadás célja a berlini Humboldt Egyetem Magyar Irodalom és Kultúra Tanszékén készülő magyar nyelvű, nyílt, internetes hangosanyag-adatbázis bemutatása, amely előreláthatólag 2015 márciusától lesz elérhető.

A magyar mint idegen nyelvi tananyagok utóbbi években öröndetesen bővülő piaca még mindig nem kínál elegendő mennyiségben és választékban olyan, többé-kevésbé a nyelvtanulók szempontjait is figyelembe vevő hangos anyagokat, amelyekkel a nyelvtanulók hallásértési készsége hatékonyan iskolázható. Természetesen a legújabb tananyagokat hanganyagok is kísérik (ld. a MagyarOK tankönyvcsalád interneten elérhető anyagait), ezek összeállítása véleményünk szerint elsősorban a tankönyvi progresszió szempontjai szerint történik, és nem autentikus vagy félautentikus, spontán vagy félig spontán nyelvi megnyilatkozások.

Adatbázisunkban elsősorban olyan beszélgetések, interjúk, kisebb részben monologikus jellegű hanganyagok szerepelnek, amelyek nem előre megírt szövegek hangzó változatai, hanem autentikus szituációk felvételei. Elkészítésük során törekedtünk az A2-es, ill. B1-es szinthez közelítő nyelvhasználatra, ehhez igyekeztünk igazítani mind a beszéd tempóját, mind szókincsét, illetve a használt nyelvtani szerkezeteket. A felvételek átlagosan 5 perc hosszúságúak. Tartalmilag elsősorban a kezdő-középfeladói szinten általában tárgyalt, az egyénnel, ill. környezetével kapcsolatos témákhoz kapcsolódnak (család, lakóhely, foglalkozás, egyetemi tanulmányok, szabadidő, szórakozás). Készülnek kifejezetten országismereti szempontból érdekes anyagok is, de az interjúalanyok személyéből, egyéni háttérükből következően valamennyi beszédhelyzetben megjelenik a magyarországi kulturális háttér.

JADRANKA GRBIĆ JAKOPOVIĆ

Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu
jgrbic@ffzg.hr

Jezično-govorna situacija i pitanje identiteta kod Hrvata Bunjevaca u Mađarskoj

Prema procjenama mjerodavnih institucija i kompetentnih osoba, u Mađarskoj živi oko 30 000 Hrvata. Disperzirani su na širokom prostoru nekoliko mađarskih regija: zapadnoj Ugarskoj, Pomurju, Podravini, Baranji i Bačkoj. Bunjevci žive u Bačkoj, s nešto tragova manjih bunjevačkih enklava u okolici Budimpešte. Ta zajednica iz godine u godinu ima sve manji broj pripadnika, ali i više od toga: sve manji broj govornika materinskoga jezika – lokalnoga bunjevačkog, kao i hrvatskoga standardnog idioma i sve više onih koji su materinske idiome u potpunosti zamijenili jezikom dominantne većine: mađarskim jezikom. Razloga za to ima više. Jedno su opći trendovi nestajanja nedominantnih jezika u višejezičnim sredinama (premda sam po sebi ni jedan jezik nije dominantan: taj je status pitanje ekonomske i političke moći i drugih okolnosti). Drugo su konkretne okolnosti u kojima se bunjevačka zajednica nalazi, npr. ne/efikasnost jezične i općenito manjinske/narodnosne politike Republike Mađarske (koja, između ostaloga, ima za rezultat više negativnih trendova u otvaranju mogućnosti učenja i korištenja materinskoga idioma), ne/učinkovitost narodnosnih institucija, nedovoljna prisutnost ovih dvaju hrvatskih idioma u domeni javne komunikacije, te pojava asimetrične dvojezičnosti u domeni privatne komunikacije u korist mađarskoga jezika. Tome se pridružuje i neriješeno pitanje kako pomiriti potrebu za učenjem i korištenjem dvaju hrvatskih idioma, tj. onoga standardnog i bunjevačkoga! Napokon, na smanjenje broja govornika materinskoga/materinskih idioma utječu i suvremeni globalizacijski i eurointegracijski procesi, koji uzrokuju smanjenje interesa prema učenju i očuvanju materinskoga/materinskih idioma uz usporedno povećanje interesa prema učenju nekih od europskih jezika (prije svega engleskoga i njemačkoga, donekle i francuskoga jezika). To je najočitije kod mlađe i mlade populacije koja u znanju navedenih europskih jezika vidi veće šanse za vlastiti probitak na tržištu rada u Europskoj uniji.

A magyarországi horvát bunyevácok nyelvi helyzete és identitáskérdései

Mérvadó intézmények és hivatalos becslések szerint Magyarországon több nagyobb régióban (a nyugati határvidéken, a Mura és a Dráva mellékén, Baranyában, Bácskában, kisebb nyelvi szigetekként pedig Budapest környékén is) elszórtan mintegy 30 000 horvát él. E közösség erősen fogyatkozó létszámú, egyre kevesebb az anyanyelvi beszélők száma, akár a helyi bunyevác, akár a horvát sztenderd változatát tekintve, azaz előrehaladt a nyelvcserre folyamata a többségi nyelv javára. Ennek több oka van. Az egyik az az általános tendencia, hogy többnyelvű környezetben a nem domináns nyelv legtöbbször visszaszorulásra van ítélve – noha egy nyelv sem magától lett „domináns”, ez a státusz gazdasági-politikai és egyéb viszonyokból adódik. Az okok másik csoportját a magyarországi bunyevác közösség létmódját befolyásoló konkrét körülmények adják: többek között Magyarország kisebbségnyelvi és általában kisebbségi/nemzetiségi politikájának hatástalansága (ennek nyomán több negatív jelenség tapasztalható a kisebbségek anyanyelvének tanulásában és használatában), a nemzetiségi intézmények munkájának nem eléggé hatékony volta, a két horvát nyelvi idióma elenyésző arányú jelenléte a nyilvános kommunikációban, végül a többségi (magyar) nyelv egyre erősebb behatolása magánszférában való használatba. Ehhez szorosan kapcsolódik az a kérdés, hogyan „békíthető össze” a két horvát nyelvi idióma – a sztenderd és a bunyevác – tanulásának és használatának szükségessége! Az anyanyelv visszaszorulásának folyamatába legtágabb értelemben a modern globalizációs és eurointegrációs folyamatok is beleszólnak, melyek csökkentik az anyanyelvi idiómák tanulása és megőrzése iránti érdeklődést, fokozva ugyanakkor az egyéb európai nyelvek (mindenekelőtt az angol, német, esetleg a francia) iránti érdeklődést. Ez a legjobban a fiatalabb korosztálynál tapasztalható, amely az említett európai nyelvek elsajátításában lát esélyt az uniós munkaerőpiacokon való érvényesüléshez.

HEGEDŰS RITA

Humboldt Universität zu Berlin

hegedus.rita@gmail.com

Predikativ u mađarskom

U sustavu vrsta riječi gramatičke strukture s pomoćnim glagolima nameću brojna pitanja. Primarna smjernica istraživanja mađarskog kao stranog jezika je praktična, međutim i tu broj problema samo raste. Glagole *kell, akar, tud, lehet, szeretne, szabad, tilos* možemo grupirati – semantički – prema njihovoj modalnoj funkciji, dok u isto vrijeme, ako uzmemo u obzir njihovo sintaktičko ponašanje, granice među kategorijama uvijek iznova padaju na drugo mjesto. U ovom izlaganju u prvi plan smještam sintaktički pristup, a uvođenjem kategorije *predikativa*, poznate i prihvaćene u slavenskim jezicima, tražim rješenja za jedinstveno proučavanje teorijskih i nastavno-metodičkih aspekata.

Predikatívum a magyarban

Az ún. segédigés szerkezetek elhelyezése a szófaji rendszerben számos kérdést vet fel. A MID-tanítás elsődleges szempontja gyakorlati, a problémák száma azonban itt is csak nő. A *kell, akar, tud, lehet, szeretne, szabad, tilos* módosító funkciójuk szerint – szemantikailag – csoportosíthatók, ugyanakkor szórendi viselkedésük figyelembevételével ismételten máshova esnek a kategóriahatárok. Előadásomban előtérbe helyezem a mondattani megközelítést, s a szláv nyelvekben ismert és elfogadott *predikatívum* kategóriájának bevezetésével megoldást keresek az elméleti és oktatásmódszertani szempontok egységes kezelésére.

MARIJA KARBIĆ

Hrvatski institut za povijest

Podružnica za povijest Slavonije, Srijema i Baranje

mkarbic@isp.hr

Mađari (*Hungari, de Hungaria*) u gradskim naseljima savsko-dravskog međurječja tijekom srednjega vijeka

Prilog se bavi prisutnošću Mađara u gradskim naseljima savsko-dravskog međurječja tijekom razvijenoga i kasnoga srednjega vijeka. Govorit će se o obrtnicima i trgovcima mađarskog podrijetla nastanjenim u tim naseljima, njihovoj ulozi u gospodarskom, političkom i društvenom životu gradskih zajednica, kao i njihovim vezama, privatnim i poslovnim, s drugim stanovnicima. Pažnja će se obratiti i na kulturne, društvene i gospodarske veze ovih naselja s ugarskim gradovima, u sklopu čega će se govoriti i o trgovcima iz Mađarske koji su u tim naseljima boravili poslom tek kraće vrijeme. Prikazat će se različite vrste vrela koja nam svjedoče o prisustvu Mađara u gradskim naseljima savsko-dravskog međurječja i vezama ovih krajeva s ugarskim gradovima, a upozorit će se i na različite tragove koji posredno svjedoče o prisustvu Mađara i utjecaju mađarske kulture u gradovima međurječja u srednjem vijeku (poput štovanja kultova mađarskih svetaca ili utjecaja mađarskog jezika na svakodnevnu komunikaciju). Najveća pažnja bit će pritom poklonjena zagrebačkom Gradecu i Varaždinu, čija su nam vrela najbolje sačuvana.

A magyarok (*Hungari, de Hungaria*) a Dráva és a Száva közötti városszerű településeken a középkor során

A tanulmány a magyaroknak a Dráva és a Száva közötti városszerű településeken való jelenlétével foglalkozik a fejlett és késő középkorban. Az e településeken élő magyar származású iparosokról és kereskedőkről, a városi közösségek gazdasági, politikai és társadalmi életében betöltött szerepükről, továbbá a lakossággal fennálló magán- és üzleti jellegű kapcsolataikról szól. Figyelmet szentel a tárgyalt települések és a magyarországi városok közötti kulturális, társadalmi és gazdasági kapcsolatoknak, ezen belül szól a magyarországi kereskedőkről, akik üzleti ügyben, ha rövid ideig is, ezeken a településeken tartózkodtak. Bemutatja azokat a különféle forrásokat, amelyek a magyaroknak a Dráva és a Száva közötti városszerű településeken való jelenlétéről és e vidéknek a magyar városokkal fennálló kapcsolatairól tanúskodnak, továbbá felhívja a figyelmet azokra a különféle nyomokra, amelyek közvetetten utalnak a magyarok középkori jelenlétére és a magyar kultúra hatására a két folyó között fekvő városokban (mint például a magyar szentek kultuszának tiszteletére vagy a magyar nyelv hatására a mindennapi kommunikációban). A tanulmány a legnagyobb figyelmet a zágrábi Gradecnek és Varasdnek szenteli, mert az ezekre a városokra vonatkozó források maradtak fenn a legteljesebben.

KRISTINA KATALINIĆ — JELENA VUKOVIĆ

Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu

kristina.katalinic@gmail.com, jelena@vukovic.me

Prva iskustva primjene novog nastavnog paketa za učenje mađarskog kao stranog jezika na studiju hungarologije

Cilj učenja stranog jezika ni na sveučilišnoj razini nije tek poznavanje i reproduciranje gramatičkih pravila, već usvajanje i komunikacijskih vještina. Poučavanje koje je usmjereno na taj cilj prilagođava se studentu i njegovim sociokulturnim osobinama, dobi, materinskom jeziku, razini učenja, itd. Upravo je zbog toga Katedra za hungarologiju u Zagrebu u nastavu jezika odlučila uvesti nastavni paket *MagyarOK*, udžbenike čiji se dobro promišljeni sadržaji međusobno logički nadovezuju, smještajući u prvi plan razvijanje komunikacije na svakodnevnoj razini – teme, govorne situacije, tipovi teksta i zvučni materijali jednosmisleno potiču studente na komunikaciju. Lekcije su osmišljene na takvoj leksičkoj bazi koja nakon nekoliko mjeseci učenja studentu omogućuje snalaženje u svakodnevnim temama. Gramatička građa pojedinih poglavlja spiralno se širi i međusobno nadovezuje, pa se tako gramatika i leksik razvijaju postupno i u korelaciji. U ovom izlaganju na temelju konkretnih iskustava iz nastave želimo pokazati u kojim se komponentama poučavanja i učenja mađarskog kao stranog jezika ovaj udžbenik pokazuje uspješnijim, a u kojima komponentama manje uspješnim u odnosu na do sada korištene udžbenike (*Halló, itt Magyarország!*, *Új színes magyar nyelvtan*, *Lépésenként magyarul*).

Egy új tankönyvcsalád alkalmazásának kezdeti tapasztalatai a hungarológiai felsőoktatásban

Az idegen nyelv tanulásának fő célja felsőoktatási környezetben is elsősorban a kommunikációs készségek elsajátítása, és nem csupán a nyelvtani szabályok megismertetése, reprodukálása. Az ilyen módon funkcionálissá váló nyelvtanítás igazodik a tanulóhoz és annak szociokulturális adottságaihoz, korához, anyanyelvéhez, tanulási szintjéhez, stb. A zágrábi hungarológia tanszék éppen ezért döntött a *MagyarOK* c. tankönyvcsalád bevezetése mellett, hiszen a jól áttekinthető, logikusan egymásra épülő tananyagrészeket tartalmazó nyelvkönyv kimondottan a napi kommunikáció fejlesztését helyezi előtérbe – témái, beszédhelyzetek, szövegtípusai, és a kapcsolódó hanganyagok egyértelműen kommunikációra ösztönzik a hallgatókat. A leckék olyan lexikai bázisra épülnek, amely pár hónapos nyelvtanulás után képessé teszi a nyelvtanulót arra, hogy a hétköznapi témákban tájékozódhasson. Az egyes fejezetekben tárgyalt nyelvtani anyag leckéről leckére spirálisan bővül, így a nyelvtan és a szókincs fokozatosan és szervesen fejleszhető. Előadásunkban a nyelvórákon szerzett konkrét tapasztalataink alapján szeretnénk bemutatni, hogy a MID-oktatás mely részében értünk el látványos módszertani előrelépést a korábban használt tankönyvekhez képest (*Halló, itt Magyarország!, Új színes magyar nyelvtan, Lépésenként magyarul*), és melyekben kevésbé.

KISS GY. CSABA

Eötvös Loránd Tudományegyetem
Uniwersytet Warszawsky
csgkiss@gmail.com

Djelovanje Kázméra Grekse u Mađarskoj

U listopadu 1903. godine Kázmér István Greksa, profesor cistercitske gimnazije u Pečuhu, imenovan je na zagrebačkom Sveučilištu Franje Josipa izvanrednim profesorom mađarskog jezika i književnosti. Te je godine napunio trideset i devetu godinu svoga života. Posao u hrvatskom glavnom gradu započeo je tek sljedeće akademske godine, do tada je želio utvrditi svoje znanje hrvatskog jezika. Iza njega je već tada stajao značajan rad. Obavljaio je vrijednu djelatnost kao pedagog (naime od 1886. poučavao je u gimnazijama cistercitskog reda: u Egeru, Stolnom Biogradu i Pečuhu), povjesničar književnosti, autor duhovnih napjeva, ali i kao književni prevoditelj.

U svom izlaganju želim prikazati njegovo djelovanje u Mađarskoj. Rad filologa koji je završio studij mađarskog i latinskog, dajući uvid u rezultate postignute na različitim, ali međusobno povezanim područjima. Želim tako predstaviti jednu svestranu osobnost, gimnazijskog profesora i učenjaka, koji je imao veliki utjecaj na svoje đake. Znakovit je primjer tomu slučaj Mihálya Babitsa koji je u romanu *Sin Timára Virgila* ovjekovječio njegov lik. Najznačajniji je Greksin rad kao povjesničara književnosti studija *Odnos Zrinijade prema Tassu, Vergiliju, Homeru i Istvánffyju*.

Greksa Kázmér pályájának magyarországi szakaszáról

1903 októberében nevezték ki Greksa István Kázmért, a pécsi cisztercita gimnázium szerzetes tanárát a zágrábi Ferenc József Egyetemre a magyar nyelv és irodalom rendkívüli professzorának. Életének 39. esztendejét töltötte be abban az évben. A horvát fővárosban tanári munkáját csak a következő egyetemi tanévben kezdte el, horvát nyelvtudását kívánta addig megerősíteni. Jelentős munkásság volt már ekkor mögötte. Pedagógusként (hiszen 1886-tól tanított a ciszterci rend gimnáziumaiban: Egerben, Székesfehérvárott és Pécsett), irodalomtörténészként, vallásos énekek szerzőjeként, továbbá műfordítóként is értékes tevékenységet végzett.

Előadásomban elődünk magyarországi pályáját kívánom bemutatni, a magyar–latin szakot végzett filológusét, áttekintve a különböző, egymáshoz kapcsolódó területeken elért eredményeit. Bemutatván így egy sokoldalú egyéniséget, a gimnáziumi tudós tanárt, aki nagy hatással volt diákjaira. Beszédes példája ennek Babits Mihály esete, aki *Timár Virgil fia* című regényében meg is örökítette alakját. Irodalomtörténészként Greksa legjelentősebb munkája *A Zrínyiász viszonya Tasso-, Vergilius-, Homeros- és Istvánffyhoz* című tanulmánya.

KISS GABRIELLA

Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu
gkiss@ffzg.hr

„Hétvégén kimentünk a barátaimmal, és barátkoztunk”. Analiza tipičnih pogrešaka u pisanim iskazima studenata hungarologije u Zagrebu

U ovom izlaganju želim pokazati koje su najčešće pogreške u pisanoj produkciji studenata hungarologije kojima je materinski jezik hrvatski, te metodom kontrastivne analize pogrešaka pokušati otkriti izvore i razloge tih pogrešaka. Sažeto ću prikazati karakteristične crte mađarskog jezika, govorit ću o pojavama transferencije i interferencije, kao i o važnosti međujezika (interlanguage). Na temelju prikupljenog materijala tipične pogreške ilustrirat ću konkretnim primjerima, osobito na razini morfologije i sintakse. Dotaknut ću se problematike različitosti u rekaciji ova dva jezika, ističući odstupanja i razlike. Usporedbom kontrastivnih gramatičkih modela osvrnut ću se na značajke hrvatske i mađarske rečenične strukture, na zamke lažnih prijatelja. U analizi pogrešaka tražit ću odgovor na pitanje inducira li dane pojave utjecaj izvornog jezika, a ako ne, zašto je do njih došlo. Na kraju želim skrenuti pažnju na potrebu za jednim hrvatsko-mađarskim valencijskim rječnikom koji bi i nastavnicima i studentima bio nezaobilazan priručnik i velika pomoć u učenju.

**„Hétvégén kimentünk a barátaimmal, és barátkoztunk”.
Tipikus hibák vizsgálata a Zágrábban magyarul tanuló
egyetemi hallgatók írásbeli megnyilatkozásaiban**

Előadásomban szeretném bemutatni a horvát anyanyelvű magyarul tanuló egyetemi hallgatók írásbeli produkcióiban leggyakrabban előforduló hibákat, és a kontrasztív hibaelemzés eszközeivel élve megkíséreltem feltárni ezen hibák forrásait, okait. Összefoglalom a magyar nyelv nyelvsajátos vonásait, beszélek a transzfer- és az interferencia-jelenségről, valamint az interlanguage, azaz a köztes nyelv fontosságáról. Az általam gyűjtött korpusz alapján konkrét példákkal illusztrálok a tipikus hibákat, különösen a morfológia és a szintaxis szintjén. Érintem az eltérő vonzatok problematikáját a két nyelvben, kiemelve az eltéréseket és a különbözőségeket. Kontrasztív grammatikai modellek egybevetésével kitérek a horvát és a magyar mondat szerkesztés jellemzőire, a hamis barátok csapdáira. A hibaelemzés során választ keresek arra, hogy az adott hibajelenséget a forrásnyelv hatása indukálja-e, ha pedig nem, akkor az minnek a hatására következhetett be. Végezetül felhívnam a figyelmet egy horvát–magyar valencia diákszótár megírásának szükségességére, mely minden bizonnyal hiánypótló tananyag és nagy segítség lenne oktatóink és hallgatóink számára egyaránt.

KONTRA MIKLÓS

Szegedi Tudományegyetem

kontram@gmail.com

Što znači *materinski jezik*?

Značenje takvih riječi koje svaki dan upotrebljavamo i koje se čine jednostavnima, kao što je *materinski jezik*, može biti problematično. U rječnicima zabilježena značenja mogu odstupati jedna od drugih. Razlikovati se mogu rječnička značenja od definicija na anketama s popisa stanovništva. I naravno, kako rječnike, tako i definicije upotrijebljene kod popisa stanovništva mogu odstupati od određenja običnih Mađara. U ovom izlaganju razmatrat ću različita tiskana određenja *materinskog jezika*, zatim ću im suprotstaviti približno 100 odgovora (prema: Skutnabb-Kangas 1997) hrvatskih Mađara koje smo dobili na sljedeća pitanja iz ankete:

Materinski jezik je onaj

- 1) *koji prvi naučimo*
- 2) *za koji sami kažemo da nam je materinski*
- 3) *za koji drugi kažu da nam je materinski*
- 4) *koji najčešće koristimo*
- 5) *koji najbolje znamo.*

Na kraju izlaganja razmatrat ću relacije ovih pitanja prema lingvistici, jezičnoj politici i ljudskom pravu na jezik.

Mit jelent az *anyanyelv*?

Olyan, minden nap használatos, egyszerűnek látszó szavainknak a jelentése, mint amilyen az *anyanyelv*, problematikus lehet. Eltérhetnek a szó szótárakban rögzített jelentései egymástól. Különbözhetnek a szótári jelentések a népszámlálási kérdőívek definícióitól. S persze mind a szótári, mind a népszámláláskor használt definíciók eltérhetnek a normális magyar emberek meghatározásaitól. Ebben az előadásban az *anyanyelv* különböző nyomtatott meghatározásait veszem szemügyre, majd szembesítem őket közel 100 horvátországi magyar válaszaival, melyeket (Skutnabb-Kangas 1997 nyomán) egy kérdőív következő kérdésére kaptunk:

Az embernek az az anyanyelve,

- 1) *amelyiket először tanulta meg.*
- 2) *amelyikről ő maga kijelenti, hogy ez az anyanyelve.*
- 3) *amelyikről mások kijelentik, hogy az az anyanyelve.*
- 4) *amelyiket leggyakrabban használja.*
- 5) *amelyiket legjobban tudja.*

Az előadás végén tárgyalni fogom e kérdések nyelvészeti, nyelvpolitikai és nyelvi emberi jogi vonatkozásait is.

KOUTNY ILONA

Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu
ikoutny@amu.edu.pl

Jezična slika svijeta u frazeologiji vezanoj uz životinjski i biljni svijet

Jezična slika svijeta reflektira iskustvo i povijesno definiranu kulturu jednog naroda, te je prisutna na svim područjima jezika, od gramatike do leksika, ali se najpregnantnije javlja u frazeologiji. Istraživanje slike svijeta koje seže u prošlost do Humboldta ima veliku tradiciju u poljskom jezikoslovlju (vidi: lublinska škola pod vodstvom J. Bartminkog), a posljednjih je godina dobilo svoj prostor i u mađarskom jezikoslovlju (vidi: istraživanja pod vodstvom J. Banczerowskog). U frazeologiji odlučujuću ulogu ima geografsko okruženje, biljni i životinjski svijet, naime ne tako davno ljudi su živjeli usko povezani s njime. Oblici, boje, okusi, aktivnosti koje se javljaju u prirodi tvore temelj za usporedbu i raspoložu vlastitom simbolikom. U ovom izlaganju istražujem frazeme vezane uz životinje i biljke u mađarsko-poljskom kontekstu. Tražim one osobine kojima su temelj životinje i biljke, kao što su obličje (vékony, mint a giliszta/tanak kao glista; karcsú, mint a nádszál/vitak kao jela) ili druge fizičke osobine (saszeme van/oko sokolovo; fut mint a nyúl/trči kao zec), unutrašnje osobine (ravasz róka/lukav kao lija; bámul, mint borjú az új kapura/bulji kao tele u šarena vrata; buta, mint a tők/glup kao stup), boja (piros, mint a paprika/crven kao paprika), teškoća (kemény dió/tvrd orah, kemény fába vágta a fejszékét), ponašanje i aktivnosti (Egy fecske nem csinál nyarat/Jedna lasta ne čini proljeće; kígýót-békát kiabál/sasuti drvlje i kamenje; fűt-fát összehord), a zatim ću ih pokušati sistematizirati. Predstaviti ću tipične životinje i biljke, razlike koje se mogu pronaći u prototipovima, npr. kad želimo reći da je netko glup, u poljskom se umjesto tikve javlja kupus, pored rajčice tipično crveno nije paprika, već cikla. U mađarskom se uz žabu vežu negativne konotacije, a u poljskom ne.

Nyelvi világgép az állat- és növényvilágra vonatkozó frazeológiában

A nyelvi világgép tükrözi egy-egy népnek a világra vonatkozó tapasztalatát, történelmileg meghatározott kultúráját, s a nyelv minden területén a nyelvtantól a szókincsig tetten érhető, de legpregnansabban a frazeológiában jelenik meg. A Humboldtig visszanyúló nyelvi világgép kutatásának nagy hagyománya van a lengyel nyelvészetben (l. a J. Bartminski vezette lublini iskola) és az utóbbi években a magyar nyelvészetben is tért nyert (l. Banczerowski J. vezette kutatások). A földrajzi környezetnek, a növény- és állatvilágnak meghatározó szerepe van a frazeológiában, hisz nem olyan régen az emberek szervesen együtt éltek vele. A természetben megjelenő formák, színek, ízek, tevékenységek összehasonlítások alapját képezik és sajátos szimbolikával rendelkeznek. Az előadásban állatokra és növényekre vonatkozó frazeológiai példákat vizsgálok magyar–lengyel kontextusban. Azokat a tulajdonságokat keresem, amelyekhez az állatok és növények szolgálnak alapul, mint az alak (vékony, mint a giliszta; karcsú, mint a nádszál) vagy más fizikai tulajdonságok (sasszeme van; fut mint a nyúl), belső tulajdonságok (ravasz róka; bámul, mint borjú az új kapura; buta, mint a tök), szín (piros, mint a paprika), nehézség (kemény dió; kemény fába vágta a fejszékét), viselkedés és tevékenységek (Egy fecske nem csinál nyarat; kígyót-békát kiabál; fűt-fát összehord), és rendszerezem őket. Bemutatom a tipikus állatokat és növényeket, a prototípusokban fellelhető különbségeket, pl. a butaságnál a lengyelben a káposzta jelenik meg a tök helyett, nem a paprika, hanem a cékla a tipikusan piros a paradicsom mellett. A magyarban a békához negatív konnotáció kapcsolódik, a lengyelben nem.

LENGYEL ZSOLT

Pannon Egyetem

Lengyel.Zsolt@uni-pannon.hu

Leksička građa u mentalnom leksikonu

Od vremena F. de Saussurea (sto je godina kako je objavljena njegova slavna knjiga!) opis jezičnih razina radikalno se promijenio zahvaljujući strukturalističkim i poststrukturalističkim jezičnim teorijama. Obnova je neosporna – osobito u pogledu rezultata – u relaciji morfologija, sintaksa i fonetika/fonologija. To možda možemo zahvaliti i tomu što spomenute jezične razine stoje u opoziciji i između „univerzalno – specifično jezično” ili lako mogu prijeći na područje univerzalnog. Sve adekvatniji opis ovih jezičnih razina omogućio je rješavanje različitih primijenjeno-lingvističkih zadataka (npr. automatsku kontrolu pravopisa, automatsko razdvajanje itd.).

U strukturalističkim i poststrukturalističkim okvirima leksička semantika bila je manje obradiva (iako i tu imamo ozbiljnih rezultata!). Jedan od razloga tomu može biti to što je u gore spomenutoj opoziciji „univerzalno – specifično jezično” semantika bliže specifično-jezičnom.

Danas ponajviše kognitivna semantika nudi privlačnu perspektivu za leksičku semantiku. Mentalni leksikon jedna je od bitnih sastavnica kognitivne semantike. Prema trenutnim spoznajama mentalni leksikon ima dvije važne značajke: s jedne strane raspolaže definiranom strukturom, a s druge ga usmjeravaju određena funkcionalna načela. Te bi dvije komponente bilo svrhovito (trebalo) ispitati svaku zasebno i u međusobnom suodnosu.

Mentalni leksikon čuva kako jezična tako i enciklopedijska znanja (zahvaljujući tome – između ostalog – izraze *lenvászon ing/lanena košulja* i *gyermekcipő/dječje cipele* usprkos jednakoj jezičnoj formi razumijevamo drugačije, to jest *košulja izrađena od lana*, odnosno *cipele izrađene za djecu*, obrnuto nije moguće). Među elementima mentalnog leksikona (npr. riječi) postoje veze, elementi tvore strukturu, strukturno uređenje često dobiva formu mreže. Na strukturu mentalnog leksikona najviše utječu biološki/sociokulturni rod, životna dob i obrazovanje.

Predavanje se na temelju mađarske baze podataka fokusira na strukturna pitanja mentalnog leksikona koja se reflektiraju na životnu dob.

Lexikai készlet a mentális lexikonban

F. de Saussure óta (100 éve jelent meg híres könyve!) a nyelvi szintek leírása radikálisan megváltozott köszönhetően a strukturalista és posztstrukturalista nyelvelméleteknek. A megújítás – különösen az eredményesség szempontjából – vitán felül a morfológia, szintaxis és fonetika/fonológia viszonylatában. Ez talán köszönhető annak is, hogy az említett nyelvi szintek az „univerzalizmus – sajátlagos nyelvi” oppozícióban vagy közepén állnak vagy könnyedén átolthatók az univerzalista térfelre. E nyelvi szintek egyre adekvátabb leírása különféle alkalmazott nyelvészeti feladat megoldását tette lehetővé (pl. automatikus helyesírás-ellenőrzés, automatikus elválasztás stb.).

A lexikai szemantika kevésbé volt művelhető a strukturalista és posztstrukturalista keretek között (bár itt is születtek komoly eredmények!). Ennek egyik oka az is lehet, hogy a fentebb idézett „univerzalizmus – sajátlagos nyelvi” oppozícióban a szemantika sajátlagos nyelvihez van közelebb.

Napjainkban leginkább a kognitív szemantika kínál vonzó perspektívát a lexikai szemantika számára. A kognitív szemantika egyik lényeges alkotórésze a mentális lexikon. Jelenlegi ismereteink szerint a mentális lexikonnak két fontos jellemzője van: egyfelől rendelkezik meghatározott struktúrával, másfelől bizonyos működési elvek irányítják. A két komponenst külön-külön és egymásra vonatkoztatva célszerű és kell vizsgálni.

A mentális lexikon nyelvi jellegű és enciklopédikus ismereteket egyaránt tárol (ennek köszönhető – többek között –, hogy a *lenvászon ing* és a *gyermekcipő* kifejezéseket az azonos nyelvi köntös ellenére másként értjük, azaz *lenvászonból készült ing*, illetve *gyermek számára készült cipő*, és fordítva nem lehetséges). A mentális lexikon elemei (pl. szavak) között kapcsolatok vannak, az elemek struktúrát alkotnak, a strukturális elrendeződés gyakran hálózati formát nyer. A mentális lexikon struktúráját leginkább a biológiai/szociokulturális nem, életkor és a szakmai műveltség befolyásolja.

Az előadás a mentális lexikon életkorra reflektáló strukturális kérdésre fókuszál magyar adatbázisok alapján.

LUKÁCS ISTVÁN

Eötvös Loránd Tudományegyetem

lukacs.istvan@btk.elte.hu

Usporedno čitanje *Zastava* i romana u stihovima *Margareta hoće živjeti* (Kreža i Ady)

Mađarska krležologija do sada je iscrpno razotkrila brojne relacije djela hrvatskog pisca i pjesništva Endrea Adyja. „Summa krležiana“, epohalan roman pod naslovom *Zastava* koji na razini radnje sadrži brojne mađarske relacije, bio je predmetom više komparatističkih analiza. U nedavno objavljenom radu (Forum, 2014/1–3) postavio sam mogućnost da je roman u stihovima *Margareta hoće živjeti* (*Margita élni akar*) Endrea Adyja bio pretekst Krežinog romana *Zastava*. Na temelju usporednog čitanja *Zastava* i djela *Margareta hoće živjeti* možemo zaključiti da u oba djela ženski lik (Margareta – Ana) koji zauzima *aperionsku* (ontološku) poziciju postaje esencijalno središte koje „inducira“ naratološke istovjetnosti i odstupanja. Naš zaključak na temelju usporednog čitanja u suglasju je s onim novijim tvrdnjama prema kojima naratološke inovacije u *Margareta hoće živjeti*, kao i „skriveni“ autobiografizam, te tehnike poetike romana u *Zastavama* najavljuju (pre)postmodernističke stavove autora.

**A Zászlók és a
Margita élni akar egybeolvasása
(Krlleža és Ady)**

A magyarországi krlezsológia a horvát író munkásságának és Ady Endre költészetének összefüggéseit eddig sokoldalúan feltárta. A „summa krležiana”, a *Zászlók* című korszakos regény, amely a cselekményszövés szintjén számos magyar vonatkozást tartalmaz, több komparatistikai elemzés tárgya is volt. Nemrég megjelent dolgozatomban (Forum, 2014/1–3) elsőként vettem fel Ady Endre *Margita élni akar* című verses regényének mint pretextusnak az eshetőségét Krlleža *Zászlók* című regénye vonatkozásában. A *Zászlók* és a *Margita élni akar* egybeolvasása alapján arra a következtetésre juthatunk, hogy mindkét műben az *apeironi* (ontológiai) pozíciót elfoglaló női alak (Margita – Anna) válik azzá az esszenciális centrummá, amely a narratológiai azonosságokat és eltéréseket „indukálja”. Következtetésünk az egybeolvasás alapján egybecseng azokkal az újabb megállapításokkal, melyek szerint a *Margita élni akar* narratológiai újításai, valamint a *Zászlók* „rejtett” autobiografizmusa és regénypoétikai technikái (pre)posztmodern elgondolásokat előlegeznek meg.

IRVIN LUKEŽIĆ

Sveučilište u Rijeci

ilukezic2@ffri.hr

Rijeka u svjetlu svoje poliglotske tradicije

Malo je gradova, posebno u Hrvatskoj, koji se mogu podičiti takvom tradicijom višejezičnosti, kao što je to Rijeka. Njena povijesna sudbina imala je specifičan tijek, obilježen burnim promjenama koje će se odraziti i na njenim stanovnicima, njihovom mentalitetu i svjetonazoru. Po tradiciji višejezičnosti i kompleksnosti identiteta ona je najbliža Trstu, s kojim dijeli mnogo toga zajedničkoga, premda su te „slobodne carske i kraljevske luke“ ipak predstavljale različite, nerijetko i suprotstavljene svjetove. Za oba ova grada odluka Karla VI. predstavljala je uzlaznu točku njihovoga povijesnoga razvoja. Ono što ih je razlikovalo oduvijek bijaše veličina, budući da se grad na Rječini nikada nije mogao uspoređivati s glavnom lukom Monarhije, i otvoreni protekcionizam Beča, koji je uvijek više favorizirao Trst u odnosu na Rijeku, a nju tek načelno podržavao. Takva politička pristranost okrenut će Riječane prema Pešti i Ugarskoj, što su se tradicionalno smatrali protektorima i moćnim saveznicima grada na obalama Rječine. U članku se propituje problem višejezičnosti na pojedinim primjerima Riječana od kraja osamnaestog do početka dvadesetog stoljeća. U tom kontekstu posebno se govori o ulozi mađarskoga jezika i Mađara koji su doprinijeli lokalnoj poliglotskoj tradiciji.

Fiume városa többnyelvű hagyományai tükrében

Kevés olyan város van, főként Horvátországban, amely a többnyelvűségnek olyan hagyományával dicsekedhetne, mint Fiume. E városnak a történelemben különleges sors jutott osztályrészül, melyet viharos változások jellemeztek, s ezek nyomot hagytak lakosain is, mentalitásukon és világnézetükön egyaránt. A többnyelvűség és a komplex identitás hagyománya szerint legközelebb Trieszt áll hozzá, mellyel sok rokon vonást is mutat, annak ellenére, hogy ezek a „szabad császári és királyi kikötővárosok” mégiscsak különböző, nem ritkán egymással szemben álló világokat képviseltek. VI. Károly császár (III. Károly király) rendelete mindkét város történetében felívelő korszak kezdetét jelentette. A két város leginkább méreteiben különbözött egymástól, a Rječina mentén elhelyezkedő Fiume soha nem versenyezhetett nagyság tekintetében a Monarchia fő kikötővárosával, és egyenlőtlen volt Bécs nyílt kedvezményezése is Trieszt javára Fiumével szemben, mely az utóbbit inkább csak elvben támogatta. Ez a politikai részrehajlás a hagyományosan Fiume védelmezőinek és erős szövetségeseinek számító Pest és általában Magyarország felé fordította a Rječina-parti város polgárait. A dolgozat a többnyelvűség kérdéskörét vizsgálja a fiumei lakosság köréből vett példák alapján a 18. század végétől a 20. század elejéig. Ebben az összefüggésben külön figyelmet szentel a helyi többnyelvű hagyományhoz hozzájáruló magyar nyelv és a magyarok szerepének.

MANN JOLÁN

Országos Széchényi Könyvtár
Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu
mann.jolan@gmail.com

Krležino poimanje hungarologije kao znanstvene discipline

Poznato je da je vrlo složena i raznovrsna problematika hungaroloških tema u Krležinom opusu prava riznica za komparatiste hungarološkog i kroatističkog usmjerenja. Manje je poznato da se hrvatski pisac u više navrata izjasnio o samoj hungarologiji kao znanstvenoj disciplini.

Krležin kontradiktoran stav prema hungarološkoj znanosti vidi se, s jedne strane, u eseju *Varijacija o jednoj nesuvremenoj temi* (1949). U ovom eseju Krleža oštro ironizira izraz „hungarologija” kao neku vrstu kvaziznanosti koju je „rodila provincijalna horti-kultura” u duhu „specifične arpadovske megalomanije” aludirajući na mađarsku kulturnu politiku u razdoblju između dva svjetska rata za vrijeme vladanja regenta admirala Miklósa Horthyja. Aktualni politički odnosi između Mađarske i Jugoslavije u godini nastanka eseja naveli su Krležu da uspoređi desni i konzervativni mađarski režim u posttrianonskom razdoblju i komunističko-staljinističku diktaturu Mátyása Rákosija poslije Drugog svjetskog rata, smatrajući ih istovjetnim u svojoj biti. Krležina igra riječima „horti-kultura” dodatno dobiva jedinstvenu intertekstualnu konotaciju u usporedbi s realno-utopijskom idejom pisca Lászla Németha o Mađarskoj kao vrtu, koju je mađarski pisac razvijao u svojim esejima od 1935. tj. u eri Horthyjevog režima.

S druge strane, zanimljiv je Krležin stav prema osnivanju prve hungarološke katedre u Jugoslaviji, Katedre za mađarski jezik i književnost u Novom Sadu čiji je prvi profesor i pročelnik bio akademik Ervin Šinko, Krležin bliski prijatelj i politički istomišljenik. Krleža je podupirao osnivanje te katedre, što se i ostvarilo 1959., desetak godina nakon što mu je objavljen prije spomenuti esej.

A hungarológia mint tudományos diszciplína fogalma Miroslav Krleža értelmezésében

Ismeretes, hogy Krleža életműve a hungarológiai vonatkozások sokfélesége és összetettsége miatt a kroatisztikai és hungarológiai irányultságú összehasonlító irodalomtudományi vizsgálódások valódi kincsesbányája. Kevés szó esett eddig azonban arról, hogy a horvát író több alkalommal is hangot adott a hungarológiáról mint tudományos diszciplínáról vallott nézeteinek is.

Krleža a hungarológiáról alkotott ellentmondásos véleményét egyfelől a *Változat egy nem korszerű témára (Varijacija o jednoj nesuvremenoj temi*, 1949) című esszéjében fogalmazta meg. Ebben éles iróniával közelített a „hungarológia” mint áltudomány fogalmához, melyről, a Horthy-korszak kultúrpolitikájára utalva, azt állítja, hogy azt a „provinciális horti-kultúra” a „jellegzetes Árpád-házi dinasztikus megalománia” jegyében alkotta meg. Az esszé keletkezésének idején a Magyarország és Jugoszlávia között fennálló aktuálpolitikai viszonyok hatására Krleža a Trianon utáni Magyarország jobboldali, konzervatív rendszerét a Rákosi-korszak sztálinista diktatúrájához hasonlítja, s e kettőt alapjaiban azonosnak ítéli. Krleža „horti-kultura” szójátéka sajátos intertextuális jellegű vonatkozást nyer Németh László „Kert-Magyarország” és a közép-európai népek tejtestvérségéről alkotott reálutópiáinak ismeretében, melyet éppen a Horthy-rendszer idején, 1935-től kezdve fejtett ki esszéiben.

Másfelől figyelemre méltó Krleža viszonyulása az első jugoszláviai hungarológiai jellegű egyetemi műhely, az Újvidéki Egyetem Magyar Nyelv és Irodalom Tanszékének megalapításához, amelynek első oktatója és vezetője, Sinkó Ervin akadémikus volt, Krleža jóbarátja, akivel politikai nézetei is megegyeztek. Krleža támogatta az újvidéki hungarológia tanszék megnyitását, amelyre 1959-ben, tíz évvel az említett esszéjének megjelenése után került sor.

MEDVE ZOLTÁN

Filozofski fakultet Sveučilišta Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku
zmedve53@gmail.com

Esencijalno, banalno, cizelirano *Mogući razlozi slabe pristutnosti A. G. Matoša u mađarskom prijevodu*

Predavanje pokušava dati odgovor na pitanje zašto je Antun Gustav Matoš, jedan od najpoznatijih i najparadigmatskijih autora hrvatske književnosti, u mađarskom književnom prijevodu prisutan s tek sedam pjesama (i četiri kratke proze, odnosno prozna odlomka). Slaba prisutnost Matoševe poezije u Mađarskoj – prema mom mišljenju – u osnovi vodi do dva razloga: jednog općenito vanjskog i jednog konkretno unutrašnjeg.

Matoševo pjesništvo (tematika, jezik, stil, pjesnički govor itd.) u biti u sebi integrira tematiku i izraz gotovo svih mađarskih autora okupljenih oko časopisa Nyugat. Budući da „modernizam“ u obje nacionalne književnosti donosi odlučujući preokret, kod prevođenja pojedinih pjesama neizbježno dolazi do svojevrsne kompleksne interferencije koja izvorni tekst u gotovo svakom slučaju neminovno i u značajnoj mjeri iskrivljuje.

Drugi razlog možemo tražiti unutar Matoševe poetike: s jedne strane u banalnosti i profanosti matoševske tematike – potvrđenoj i od autora –, a s druge strane u s time vezanoj neobičnoj jezičnoj „teleologiji“, koncentriranosti i cizeliranosti. Ukupan prijenos ovih karakteristika na drugi jezik može dovesti samo do prilično upitnih rezultata.

Esszenciális, banális, cizellált
A. G. Matoš magyarországi alulrepresentáltságának
lehetséges okairól

Az előadás arra a kérdésre kísérel meg választ adni, hogy a horvát irodalom egyik legelismertebb és legparadigmatikusabb szerzője, A. G. Matoš a magyar fordításirodalomban miért csak mindössze hét versével (és négy rövid prózájával, illetve prózatöredékével) van jelen. Matoš költészetének magyarországi alulrepresentáltsága – véleményem szerint – alapvetően két okra vezethető vissza: egy általános külsőre és egy konkrét belsőre.

Matoš költészete (tematikái, nyelvezete, stílusa, versbeszéde stb.) lényegében önmagába integrálja a magyar Nyugat-generáció szinte minden szerzőjének tematikáját és beszédmódját. Mivel a „modernizmus” mindkét nemzeti irodalomban döntő fordulatot hoz, az egyes versek fordításakor óhatatlanul egyfajta olyan komplex interferenciajelenség lép fel, amely az eredeti költeményt majdnem minden esetben szükségszerűen és jelentős mértékben torzítja.

A másik ok Matoš írásművészetén belül kereshető: egyfelől a matoši tematika – szerző által is elismert – banalitásában és profánságában, másfelől pedig az ehhez társuló roppant nyelvi „teleológiában”, koncentrálttságban és cizelláltságban – amely jellemzők együttes célnyelvi átvitele csak meglehetősen kérdéses eredménnyel járhat.

KREŠIMIR MEĐERAL

Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje
kmederal@ihjj.hr

Novi leksikografski most preko Drave

U studenom 2013. pojavio se Mađarsko-hrvatski rječnik u izdanju Instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje. Riječ je o prvom suvremenom mađarsko-hrvatskom rječniku srednje veličine, a izdan je kao rezultat međudržavnog ugovora. Krešimir Sučević-Međeral, jedan od autora rječnika predstavit će proces nastanka rječnika, kao i dileme i poteškoće koje prate taj, naizgled lagan, a zapravo po mnogočemu zahtjevan posao. Osvrnut će se na odnos rječnika prema dosadašnjoj mađarsko-hrvatskoj leksikografiji, na preuzeta rješenja i na novosti koje ovaj rječnik donosi. Također će najaviti daljnje smjernice u mađarsko-hrvatskoj leksikografiji koje objavom ovoga rječnika postaju mogućima.

Új lexikográfiai híd a Dráván

2013 novemberében a Horvát Nyelvtudományi Intézet kiadásában (államközi szerződés biztosította keretek között) megjelent az első magyar–horvát kézisztár, amely a legújabban alkalmazott lexikográfiai elvek szerint készült el. Az előadó – a szótár egyik szerzője – röviden bemutatja a munka folyamatát, kitérve azokra a szótárírási dilemmákra és nehézségekre, amelyek a laikusok számára egyszerűnek tűnő, ám valójában nagyon igényes szótárírói munkát kísérték, továbbá részletezi azokat az eljárásbeli újdonságokat, amelyek szakmailag igazán színvonalassá teszik ezt a munkát. Az előadás végén szó lesz a szótár helyéről az eddigi magyar–horvát lexikográfia kontextusában, és kitekintést kapunk a magyar–horvát szótárírodalom további fejlesztési lehetőségire is, melyeknek a jelen szótár megjelenése komoly aktualitást ad.

NÁDOR ORSOLYA

Károli Gáspár Református Egyetem
Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu
nador.orsolya@kre.hu

Nastanak jednog kolegija (*Narodi i jezici Panonskog bazena*)

Studentu hungarologije na stranom sveučilištu mnogo toga pobuđuje zanimanje na nastavi jezikoslovlja i književnosti. Želio bi krenuti i prema drugim disciplinama, ali sam nema dovoljno znanja za to. Izborni kolegiji – pa tako i *Narodi i jezici u Panonskom bazenu* pokušavaju mu pomoći u tome.

U poimanju hungarologije Lászla Németha postoji jedna točka koje služi kao polazište: to je prikaz kultura u koncentričnim krugovima koji su u oba smjera odvojeni propusnim membranama. Tu ulogu dobiva kako općenito ljudski, tako i europski, istočno-srednjoeuropski, te panonski kulturni krug. Posljednji spomenuti, na primjer, obuhvaća brojne nacije, jezike i kulture koji zajedno žive stoljećima, a ipak malo znaju jedni o drugima, dapače u vezi drugoga puni smo zabluda, predrasuda, u najboljem slučaju samo stereotipa.

Interdisciplinarno otkrivanje povijesnih i suvremenih veza između jezika i kultura može biti pristup pomoću kojeg se usko koncipirani okviri nastave usmjerene na jezik i književnost mogu proširiti, a u vidokrug studenata mogu dospjeti takve znanstvene grane kao što su, demografska povijest, nacionalne povijesti, arealna lingvistika, eurolingvistika, sociolingvistika, dvojezičnost i višejezičnost, kontaktologija i jezična politika. Mogu upoznati sličnosti koje omeđuju put koji vodi do književnih jezika naroda danog prostora, te dobiti odgovore i na takva pitanja koja potiču predrasude.

Iskustva stečena u protekle četiri godine ohrabrila su me da se okušam i u pisanju udžbenika, pa studenti zagrebačke hungarologije u tom poslu nisu sudjelovali samo kao pasivni recipijenti, već i kao primarni recenzenti knjige u nastajanju koja se bavi ovom temom.

U ovom izlaganju željela bih kratko govoriti o gore navedenom, kao i pokazati nekoliko stranica iz knjige.

Egy tantárgy születése (Népek és nyelvek a Kárpát-medencében)

Egy külföldi hungarológus hallgatónak sok minden felkelti az érdeklődését a nyelvészeti és az irodalmi órákon. Elindulna más diszciplínák felé, de egyedül nem elég erős ehhez. A választható speciálkollégiumok – így a Népek és nyelvek a Kárpát-medencében címmel meghirdetett óra is ebben próbál segítséget nyújtani.

Németh László hungarológiafelfogásában van egy pont, ami kiindulásul szolgált: ez pedig a kultúrák oda-vissza átjárható hártáival elválasztott koncentrikus körökben való ábrázolása. Itt szerepet kap mind az általános emberi, mind az európai, mind a kelet-közép-európai, mind a Kárpát-medencei kultúrkör. Ez utóbbi például számos, sok évszázad óta együtt élő nemzetet, nyelvet és kultúrát foglal magában, mégis igen keveset tudunk egymásról, sőt a többiekkel kapcsolatban tele vagyunk tévhitekkel, előítéletekkel, jó esetben pedig csak sztereotípiákkal.

A nyelvek és kultúrák történeti és jelenkori kapcsolatának interdiszciplináris feltárása olyan közelítés lehet, amelynek segítségével a nyelv- és irodalomközpontú oktatás szűkre szabott keretei kitágulhatnak, és bekerülhetnek a hallgatók látókörébe olyan tudományterületek, mint a népiségtörténet, a nemzetiségtörténet, az areális nyelvészet, az eurolingvisztika, a szociolingvisztika, a két- és többnyelvűség, a kontaktológia és a nyelvpolitika. Megismerhetik azokat a hasonlóságokat, amelyek a térség népeinek irodalmi nyelvhez vezető utait szegélyezik, és választ kaphatnak sok olyan kérdésre is, amelyek az előítéleteket táplálják.

Az elmúlt négy tanév tapasztalatai felbátorítottak arra, hogy megpróbálkozzam egy tankönyv megírásával is, így a zágrábi hungarológus hallgatók nemcsak passzív befogadóként vesznek részt a munkában, hanem az e tárgykörben készülő könyv elsődleges lektoraiként is.

Az előadásban a fentiekről szeretnék röviden beszélni, valamint néhány oldalt bemutatni a könyvből is.

OSZKÓ BEATRIX

MTA Nyelvtudományi Intézet

Filozofski fakultet Sveučilišta Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku

oszkobea@gmail.com

Materijali za učenje u knjizi, na računalu, telefonu

Nastavnicima mađarskog kao stranog jezika dugo je stvaralo poteškoće kako gotovo nepostojeći izbor udžbenika nadopuniti tako da nastava ne bude samo učinkovita, već učenicima zanimljiva i raznovrsna. Bili su prisiljeni sami izabirati tekstove za čitanje i pripremati zadatke. U posljednja dva desetljeća situacija se u značajnoj mjeri promijenila. Danas izazov znači informirati se o svim udžbenicima i materijalima za učenje koji se nude na tržištu, kao i napraviti izbor među njima. U izlaganju ću kratko prikazati ponudu udžbenika za mađarski kao strani jezik koji su objavljeni posljednjih godina, a osvrnut ću se i na to za koju su nastavnu metodiku preporučljiva pojedina izdanja.

Pored tradicionalnog učenja jezika u učionici danas učenici mogu birati između više mogućnosti. Internet je i nastavi jezika otvorio nove dimenzije. Učenju na daljinu vrata su otvorile različite komunikacijske mogućnosti, bilo da je riječ o nastavi u realnom vremenu za jednog ili više učenika. Online ili offline paketi za učenje jezika prvenstveno znače pomoć u samostalnom učenju. Uzimajući u obzir nova pomagala ne smijemo zaboraviti ni pametne telefone. Prema mojim saznanjima do sada nije izrađena primjena za mađarski kao strani jezik, ali postoji više takvih aplikacija u kojima se između više jezika može naći i mađarski. U drugom dijelu izlaganja nastojat ću dati što širi uvid u ove mogućnosti, kao i u probleme koji se u njima kriju.

Tananyagok könyvben, gépen, telefonon

A magyar mint idegen nyelvet oktatóknak sokáig az okozott nehézséget, hogy a szinte nem létező tankönyvválasztékot hogy egészítsék ki olyan módon, hogy az oktatás ne csak hatékony legyen, de a diákok számára érdekes, változatos órákat, tananyagokat jelentsen. A tanárok kénytelenek voltak maguk olvasmányokat válogatni, feladatokat készíteni. Az utóbbi két évtizedben a helyzet jelentősen megváltozott. Ma már inkább a piacon fellelhető tankönyvekben és tananyagokban való tájékozódás, és az ezek közül választás jelent kihívást. Előadásomban röviden áttekintem a magyar mint idegen nyelv tankönyveknek az utóbbi években megjelent kínálatát, s kitérek arra is, hogy az egyes kiadványok mely módszer szerinti oktatáshoz javasoltak.

A hagyományos, tantermi nyelvtanulás mellett ma már több lehetőség közül választhatnak a tanulók. Az internet segítségével a nyelvtanítás előtt is új dimenziók nyíltak. A különböző, IP-alapú kommunikációs lehetőségek a távoktatás előtt nyitnak kaput, legyen szó egy vagy akár több diák valós idejű oktatásáról. Az online vagy offline nyelvtanító csomagok pedig elsősorban az önálló tanulást választóknak jelentenek segítséget. Az új eszközöket számba véve ma már az okostelefonokról sem lehet megfélekedezni. Tudomásom szerint a magyar mint idegen nyelvet célzó alkalmazás mindeddig nem készült, de több olyan „app” is létezik, melyekben több választható nyelv között a magyar is megtalálható. Előadásom második részében ezekről a lehetőségekről és a bennük rejlő buktatókról igyekszem minél szélesebb körű áttekintést nyújtani.

DINKO ŠOKČEVIĆ

Zágrábi Magyar Kulturális Intézet

denes.sokcsevit@bbi.hu

Crtice iz povijesti mađarsko-hrvatskih veza

Malo je naroda u Europi čija je povijesna sudbina tako usko isprepletena kao što je kroz više od 1100 godina, počevši od mađarskog doseljenja u Panonsku nizinu, isprepletena sudbina Mađara i Hrvata. Ova dva naroda raspolažu s najstarijom tradicijom državnosti na ovim prostorima, čije su najduže razdoblje – više od osam stoljeća – Mađari i Hrvati proživjeli u zajedničkoj državnoj zajednici, a taj je suživot mahom bio od koristi i jednima i drugima.

Sasvim je prirodno dakle da je tisućljetni suživot ostavio duboke tragove i na kulturi dva naroda; dublje nego što bi to mnogi uslijed antagonizama do kojih su dovele nacionalno-državne politike 19. i 20. stoljeća mogli i misliti.

Istovremeno od druge polovice 19. stoljeća do danas napisane su brojne studije, knjige i monografije o kulturnim dodirima, međusobnim utjecajima ova dva naroda. Požrtvovni istraživački rad mađarskih i hrvatskih znanstvenika otkriva mnoge dokaze i dokumente o kulturnim vezama između dvije kulture.

Kulturni dodiri, međutim, nisu ograničeni samo na polje jezika, književnosti, glazbe, graditeljstva, umjetnosti, sporta itd., već ih otkrivamo i u političkoj kulturi, (javno) pravnim tradicijama, pravnoj kulturi, plemićko-građanskoj kulturi ophođenja i načinu života, kao i na području narodno-seljačke kulture, podrazumijevajući tu i kulinarске običaje, gastronomiju.

Ovom prilikom želim ukazati na nekoliko slika iz prošlih i suvremenih događaja koji se odnose na mađarsko-hrvatske dodire, s osobitim obzirom na događanja u posljednja dva i pol desetljeća.

Pillanatképek a magyar–horvát kulturális kapcsolatok történetéből

Európában kevés nép történelmi sorsa fonódik oly szorosan össze, mint a magyaroké és a horvátoké, mintegy 1100 éven át, a magyar honfoglalástól napjainkig. Térségünkben e két nemzet rendelkezik az államiság legrégebb hagyományaival, s állami létük leghosszabb időszakát, több mint nyolc évszázadot a magyarok és a horvátok egy államközösségben éltek meg, s ez az együttlét többnyire mindkét nép javára szolgált.

Teljesen természetes tehát, hogy az évezrednyi együttélés mély nyomokat hagyott a két nép kultúráján is, mélyebbet, mint azt sokan, főleg a 19–20. századi nemzetállami politikák szülte ellentétek és a történelmi szétválás memóriatörlő tevékenysége nyomán gondolnák.

A 19. század második felétől napjainkig ugyanakkor számos tanulmány, sőt könyv, monográfia született a kulturális érintkezésekről, kölcsönhatásokról. Magyar és horvát tudósok áldozatos kutatómunkája a két kultúra kapcsolatainak sok bizonyítékát, dokumentumát feltárta.

Azonban a kulturális érintkezések nem csupán a nyelv, az irodalom, a zene, az építészet, a képzőművészet, a sport stb. területére korlátozódnak, hanem a politikai kultúra, a (köz)jogi hagyományok, jogi kultúra, nemesi-polgári viselkedéskultúra és életmód, valamint a népi-paraszti kultúra területén is felfedezhetők, beleértve a kulináris hagyományokat, a konyhaművészetet is.

A magyar–horvát kulturális érintkezések múltbeli és mai eseményeiből villantanék fel néhány képet, különös tekintettel a legutóbbi két és fél évtized eseményeire.

TOLDI ÉVA

Filozofski fakultet Univerziteta u Novom Sadu
evatoldi@eunet.rs

Iskustva stranosti u prozi Nándora Giona

Izlaganje daje skicu portreta proznog pisca Nándora Giona (1941–2002) u Mađarsku doseljenog iz Vojvodine. U središtu analize stoje tri zbirke novela koje su važna ostvarenja njegova opusa; na relevantan način pokazuju narativno ostvarenje iskustva stranosti.

Prema interkulturalnim teorijama da bismo iskusili stranost potreban je susret vlastitog i stranog. Narator u knjizi *Na ovoj strani* (*Ezen az oldalon*, 1971) stoji „u priči”. Posljednja ulica sela topos je koji obilazi u svojim novelama. U toj ulici svatko vidi svakoga, ljudi žive na drevnom stupnju kolektiviteta, bilo tko može zaviriti, uplesti se u bilo čiji život, ne postoje izolirani, zatvoreni svjetovi, život se odvija na otvorenoj pozornici ulice. Strano ne ostaje skriveno, postaje poznato.

Romaneskní vijenac novela pod naslovom *Ižakhar* (*Izsakhár*, 1994) odigrava se u gradu u kojemu se pojavljuje nacionalno-kulturna raznolikost karakteristična za taj prostor. To je ona životna situacija u kojoj nema prijelaza, vlastito i strano neminovno stoje u opreci. Na strano se gleda sa sumnjom i strahom.

Novele u zbirci *Što znači karo dečko?* (*Mit jelent a tök alsó?*, 2004) priče su iz Budimpešte, velegrada gdje naratorovi pokušaji očuvanja svoga ranijeg identiteta pretvaraju susret vlastitog i stranog u humoristične situacije.

Pozicije podređenosti i nadređenosti stvaraju i svoje jezične ekvivalente: dinamičnost anegdote neutralizira monotonija jezičnog izraza i ironija vanjske pozicije.

Idegenségtapasztalatok Gion Nándor prózájában

Az előadás a Vajdaságból Magyarországra települt Gion Nándor (1941–2002) prózaírói portréját vázolja fel. Elemzésének középpontjában három kötet áll, amelyek életművének fontos alkotásai; relevánsan mutatják meg az idegenségtapasztalatok narratív megjelenésmódjait.

Az interkulturális elméletek szerint az idegenség megtapasztalásához saját és idegen találkozása szükséges. Az *Ezen az oldalon* (1971) narrátora „benne áll” a történetben. A falu utolsó utcája az a toposz, amelyet novelláiban körüljár. Ebben az utcában mindenki mindenkit lát, a kollektivitás ősi fokán élnek az emberek, bárki betekinthez, beleszólhat bárkinek az életébe, nincsenek elszigetelt, zárt világok, az élet az utca nyílt színpadán zajlik. Az idegen nem marad rejtve, ismerőssé válik.

Az *Izsakhár* (1994) című regényes novellafűzér városban játszódik, amelyben megjelenik a térségre jellemző nemzeti-kulturális sokféleség. Ez az az élethelyzet, amelyben nincsenek átmenetek, saját és idegen szükségszerűen szemben áll egymással. Az idegenre gyanakvással és félelemmel tekintenek.

A *Mit jelent a tök alsó?* (2004) novellái Budapestnek, a nagyvárosnak a története, ahol a narrátor kísérletei, hogy megőrizze korábbi identitását, humorossá teszik saját és idegen találkozásának helyzetét.

Az alá- és fölérendeltség pozíciói megteremtik nyelvi ekvivalensüket is: az anekdota elevenségét a nyelvhasználat monotóniája, a kívülállás iróniája semlegesíti.

TVERDOTA GYÖRGY

Eötvös Loránd Tudományegyetem
tverdotagyorgy@yahoo.com

Pjesme o siromasima Attile Józsefa

Zrelom pjesništvu Attile Józsefa (1927–1937) prethodio je relativno dug period pripreme (1922–1927). I u tom periodu nastala su remek-djela ili barem uspješni tekstovi. S druge strane radovi zrelog razdoblja utemeljeni su na tekstovima nastalima na početku njegove pjesničke karijere koji sami po sebi nisu apsolutno bezvremenski. Od ranih radova u oba pogleda posebnu pažnju zaslužuju tzv. pjesme o siromasima. S jedne strane uz avangardne eksperimente često dvojbene ili osrednje vrijednosti, ovaj pjesnički ciklus nadahnut folklorom obogaćuje skupinu estetski uspješnih tekstova koji već u tim ranim godinama potvrđuju veći stupanj zrelosti. Ciklusu o siromasima u širem smislu pripada i jedan od vrhunaca sveukupnog opusa, pjesma *Čista srca (Tiszta szívek)*. S druge strane u ovim tekstovima je uobičen tematski krug koje će do kraja pratiti pjesnikovo stvaralaštvo, sposobnost i spremnost poistovjećivanja s problemima poniženih i uvrijeđenih. Ova angažiranost, koja nije neovisna od folklornog tona, ne iscrpljuje se u osjetljivosti prema socijalnim pitanjima. Umjesto ranije dominantne plemićke nacionalne svijesti, dvadesetih godina u Mađarskoj nastupaju niži društveni slojevi koji će bitno utjecati na povijesne procese, gradsko radništvo i seoska sirotinja. Uslijed visokog stupnja društvene mobilnosti oko lika „siromaha“ formira se svojevrsna svijest o mađarstvu plebejskog karaktera. Pojava ima širi značaj, s procesima koji se ne odvijaju samo u jednoj državi. Ovaj smjer pjesništva Attile Józsefa svjedoči o jedinstvenom položaju bijedne srednjoeuropske regije koja se bori s ozbiljnim gospodarskim i društvenim problemima, naspram zapadnog svijeta sa sretnijom poviješću. Pomoću prikaza ovog pjesničkog ciklusa publiku bih želio suočiti s tematskim i poetičkim pitanjima koja nam se u njemu nameću.

József Attila „szegényember”-versei

József Attila pályájának érett szakaszát (1927–1937) a felkészülés éveinek viszonylag hosszú periódusa (1922–1927) előzte meg. Ebben az időszakban is születtek remekművei vagy legalábbis sikeres darabjai. Másrészt az érett korszak teljesítményeit a pályakezdés éveinek (önmagukban nem feltétlenül időtálló) eredményei alapozták meg. A korai verstermésből mindkét szempontból különleges figyelmet érdemelnek a költő ún. „szegényember”-versei. Egyrészt a sokszor kétes értékű vagy közepes avantgárd kísérletek szomszédságában ez a folklorisztikus ihletésű verssorozat az esztétikailag sikeres, már e korai években is a kiforrottság nagyobb fokát tanúsító művek csoportját gyarapítja. A „szegényember”-versek tágabb vonzáskörzetébe tartozik a költői pálya egyik csúcsteljesítménye, a *Tiszta szívvel* című vers is. Másrészt a költő egész további pályáját végig kísérő témakör, a megaláztatottak és megszorítottak problémáival való azonosulás képessége és készsége fogalmazódik meg ezekben a szövegekben. Nem függetlenül a folklorisztikus színezettől, ez az elköteleződés nem merül ki a szociális kérdések iránti érzékenységben. A korábban domináns nemesi nemzettudattal szemben a húszas évektől történik meg Magyarországon a társadalom alsó osztályainak, a városi munkásságnak és a falusi szegénységnek történelemformáló erőként történő fellépése, a nagyfokú társadalmi mobilitás következtében egyfajta, a „szegényember” alakja körül kiformalódó, plebejus jellegű magyarságtudat kialakulása. A jelenség tágabb, mint egyetlen országban lezajló folyamatok. József Attila költészetének ez a vonulata a szerencsésebb történelmű nyugati világgal szemben ínségesebb, komoly gazdasági és társadalmi problémákkal vívódó Közép-Európa régiójának közös helyzetét tudatosítja. A verssorozat áttekintése révén az itt felmerülő tematikus és poétikai kérdésekkel szeretném szembesíteni hallgatóimat és olvasóimat.

NEVEN UŠUMOVIĆ

Gradska knjižnica Umag
nusumovic@yahoo.com

Hrvatski prijevodi i recepcija djela Ádáma Bodora

Ádám Bodor, jedan od međunarodno najpriznatijih predstavnika suvremene mađarske proze, u prošlom je desetljeću dostojno predstavljen hrvatskoj čitateljskoj publici i to dobrim dijelom zahvaljujući trudu profesora i studenata Katedre za hugarologiju Filozofskog fakulteta u Zagrebu. Uz lektorsku pomoć profesorice Jolán Mann i profesora Istvána Ladányija, Bodora su u razdoblju od 2000. do 2005. godine prevodili studenti Helena Molnar (priče) i Neven Ušumović (priče i roman *Okrug Sinistra*); priređen je temat o Bodoru za zagrebački književni časopis *Tema* s intervjuom, prijevodima priča i originalnim interpretacijama *Okruga Sinistra* profesora Ladányija i studenta Andreja Šmita. Profesor Ladányi moderirao je razgovore s Ádámom Bodorom prilikom njegovog sudjelovanja na Festivalu europske kratke priče u Zagrebu 2008. godine. Proza Ádáma Bodora privukla je znatnu pozornost uglednih hrvatskih pisaca i kritičara, a u tekstovima o njegovom djelu nadahnuto su analizirane prostorno-vremenske odrednice njegove proze, kao i semiotičke i stilske karakteristike njegovog pisanja. Osobita pozornost posvećena je tekstu Kristine Peternai koja u časopisu *Kolo* Matice hrvatske opisuje *Sinistru* kao heterotopiju, te tekstu Istvána Ladányija koji polazeći od hrvatskog prijevoda romana *Okrug Sinistra* daje osnovne orijentire za razumijevanje Bodorove „estetike praznine“.

Bodor Ádám műveinek horvát fordításai és befogadástörténete

Bodor Ádám, a kortárs magyar próza nemzetközi viszonylatban is egyik legelismertebb képviselőjének műveit – jórészt a Zágrábi Egyetem Hungarológiai Tanszéke oktatóinak és hallgatóinak köszönhetően – az elmúlt évtizedben méltóképpen ismerhette meg a horvát olvasóközönség. Bodor műveit a 2000-tól 2005-ig terjedő időszakban Mann Jolán és Ladányi István lektori, kontrollszerkesztői munkájának segítségével Helena Molnar (elbeszélések) és Neven Ušumović (elbeszélések, továbbá a *Sinistra körzet* című regény) hungarológus hallgatók fordították horvátra; a *Tema* című zágrábi irodalmi folyóirat Bodorral foglalkozó tematikus összeállításában interjú, novellafordításokat, valamint Ladányi István tanár és Andrej Šmit hallgató a *Sinistra körzetet* értelmező tanulmányait közölte. Ladányi István moderálta a Bodor Ádámmal folytatott beszélgetéseket is a zágrábi Európai Rövidpróza-fesztivál rendezvényein 2008-ban. Bodor Ádám művei jelentős horvát írók és kritikusok figyelmét keltették fel, az ezeket tárgyaló szövegek egyaránt értően elemzik prózájának tér- és idővonatkozásait és írásmódjának szemiotikai és stílusjegyeit. Az előadás kiemelten foglalkozik Kristina Peternai a *Matica hrvatska Kolo* című folyóiratában megjelent tanulmányával, amely Sinistrát a foucault-i heterotópia fogalmával írja le, valamint Ladányi István szövegével, aki a *Sinistra körzet* horvát fordításából kiindulva nyújt alapvető útmutatást Bodor „hiányesztétikájának” megértéséhez.

GLAVNA UREDNICA

Orsolya Žagar Szentesi

UREDNICA

Kristina Katalinić

GRAFIČKI UREDNIK

Boris Dundović

RECENZENTI

Orsolya Nádor

Sándor Bene

PREVODITELJI

Franciska Čurković-Major

Jolán Mann

Kristina Katalinić

NAKLADNIK

Sveučilište u Zagrebu, Filozofski fakultet
HR-10000 Zagreb, Ivana Lučića 3

ZA NAKLADNIKA

Prof. dr. sc. Vlatko Previšić

TISAK

Baniam ITC, Zagreb

NAKLADA

80 primjeraka

Zagreb, ožujak 2015.

FŐSZERKESZTŐ

Orsolya Žagar Szentesi

SZERKESZTŐ

Kristina Katalinić

GRAFIKUS SZERKESZTŐ

Boris Dundović

LEKTOROK

Nádor Orsolya

Bene Sándor

FORDÍTÓK

Franciska Čurković-Major

Mann Jolán

Kristina Katalinić

KIADÓ

Zágrábi Egyetem, Bölcsészettudományi Kar
HR-10000 Zagreb, Ivana Lučića 3

FELELŐS KIADÓ

Prof. dr. sc. Vlatko Previšić

NYOMDA

Baniam ITC, Zágráb

PÉLDÁNYSZÁM

80

Zágráb, 2015. március

ISBN 978-953-175-552-8

CIP zapis dostupan je u računalnom katalogu
Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu
pod brojem 000901392.

“Húsz év múlva”

**NEMZETKÖZI
TUDOMÁNYOS KONFERENCIA
A ZÁGRÁBI HUNGAROLÓGIA TANSZÉK
FENNÁLLÁSÁNAK
20. ÉVFORDULÓJÁRA**

2015. MÁRCIUS 19-20.

PROGRAMFÜZET

Sveučilište u Zagrebu, Filozofski fakultet
Katedra za hungarologiju
Zagreb, ožujak 2015.

ISBN 978-953-175-552-8

Institut Balassi
Madarski Institut
u Zagrebu

Vijeće mađarske
nacionalne manjine
Grada Zagreba

**KÜLGAZDASÁGI ÉS
KÜLÜGYMINISZTERIUM,
MAGYARORSZÁG**